

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ МОРСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА «ФІЛОЛОГІЯ»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти на тему:
Вплив артикулятивних особливостей особистості на різні типи дискурсу
(на прикладі ролей та соціальних виступів Б. Камбербетча)

виконала: здобувачка вищої
освіти 2 року навчання 1 групи
за другим (магістерським) рівнем
денної форми навчання

ЗАГОРОДНЮК АЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

Науковий керівник:
к.філ.н., доцент каф. «Філологія»
КІВЕНКО ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА

Рецензент:
док.філол.наук, проф., зав. каф. теор. та приклад.
фонетики англ. мови ОНУ ім. І. І. Мечникова
БІГУНОВА НАТАЛЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

Допущено до захисту

« 18 » 12 2024 р.

Науковий керівник

Інна КІВЕНКО

Національна шкала 100

Кількість балів 100

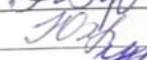
Оцінка ECTS A

Дата захисту: 23.12. 2024 р.

Члени комісії:

Ганна ПРИХОДЬКО

Світлана ЮХИМЕЦЬ

Наталія ЖМАЄВА

Інна КІВЕНКО

Одеса – 2024

ЗМІСТ

SUMMARY	3
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АРТИКУЛЯТИВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АКТОРІВ.....	9
1.1 Поняття артикуляції та її роль у процесі комунікації.....	9
1.2 Артикулятивні особливості як засіб індивідуалізації мовлення	18
1.3 Роль артикуляції в різних типах англomовних дискурсів	30
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АРТИКУЛЯТИВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ПРИКЛАДІ РОЛЕЙ ТА СОЦІАЛЬНИХ ВИСТУПІВ БЕНЕДИКТА КАМБЕРБЕТЧА.....	42
2.1 Вплив артикулятивних особливостей на сприйняття персонажів	42
2.2 Порівняльний аналіз взаємодії артикуляції та змісту виступів Бенедикта Камбербетча	57
2.3 Роль артикуляції у створенні соціального іміджу в різних соціальних контекстах.....	73
Висновки до розділу 2.....	80
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88

SUMMARY

The relevance of the current study is determined by the growing interest in articulatory features of speech as a key factor influencing communication efficiency and the perception of a speaker in public and social discourses. These features play a crucial role in achieving communicative goals and enhancing the emotional impact of public speeches.

The **object** of this research encompasses various types of discourse, including film discourse and public performances, with a focus on the articulatory characteristics that shape communication.

The **subject** of the research involves the articulatory means employed to enhance communication efficiency, particularly in the work of Benedict Cumberbatch.

The **aim** of the study is to analyze articulatory features comprehensively, to explore how these essential components of communication influence audience perception.

The following **tasks** have been set:

- analysis of articulation-related concepts;
- examination of articulatory features as a tool for speech individualization;
- description of psychological articulation disorders;
- study of articulation specificity in different types of discourse;
- investigation of Benedict Cumberbatch's articulatory features in his roles and public speeches.

The research data include original English-language productions such as the BBC series "Sherlock" and Netflix's "Eric", as well as Benedict Cumberbatch's performances in Letters Live Show and his speech at the Hollywood Walk of Fame.

The research employs general scientific **methods** (analysis and synthesis, empirical and comparative methods) as well as linguistic approaches (descriptive and discourse types of analysis, contextual-interpretative analysis) and phonetic methods (articulatory and perceptual analysis).

The paper claims that articulatory tools are integral to the successful realization of communicative goals, enabling speakers to manipulate audience perception and achieve persuasive impact.

The **academic importance** of the study lies in its systematic investigation of articulation as a multifunctional tool and its contribution to interdisciplinary research on phonetics and discourse analysis.

The **theoretical** value consists in advancing the understanding of articulatory features within the framework of communicative efficiency and stylistics, offering insights into their role in discourse construction and audience engagement.

The **practical value** of the results includes the possibility of their application in phonetic training, public speaking courses, and the development of methodologies for analyzing speech in various communicative contexts.

The study comprehensively analyzes key terms, focusing on language perception and production. Particular attention is given to nonverbal communication along with the theoretical exploration of proxemics serving as a foundation for the practical analysis of “Sherlock”. The practical study demonstrates how articulation shapes audience perception of the main character, his behavior and interactions. The research highlights the importance of contextual and discursive factors in the effective application of articulatory features, offering deeper insights into the complex mechanism of communication.

Key words: articulation, communication, discourse, language perception, performance, public speaking.

ВСТУП

Артикулятивні особливості мовлення набули значної уваги в сучасному науковому світі, виступаючи невід'ємним чинником, що впливає на ефективність комунікації та формування сприйняття особи іншими учасниками комунікативного акту чи навіть широкою публікою. З огляду на це, питання ефективності артикуляційних особливостей стає надзвичайно актуальним у сфері публічних та соціальних виступів, які відзначаються високими стандартами до дикції, виразності та якості мовлення в цілому.

Здатність оратора чи декламатора майстерно застосувати засоби артикуляції суттєво підвищує рівень переконливості й емоційного впливу на аудиторію, сприяючи утриманню уваги та досягненню комунікативної цілі виступу.

В рамках представленого кваліфікаційного дослідження увагу зосереджено на вивченні артикуляційних особливостей на прикладі соціальних та декламаційних виступів, а також – дослідженні ролі артикуляції у кінодискурсі.

Кінодискурс – унікальна платформа для вивчення артикуляції як засобу індивідуалізації персонажа, передачі його психологічного стану, відображення соціальних ролей, посилення драматичного, комічного, саркастичного ефектів, а також встановлення емоційного зв'язку з глядачем.

Вибір теми дослідження, присвяченого вивченню артикулятивних особливостей мовлення на прикладі соціальних виступів і ролей Бенедикта Камбербетча, продиктовано внеском актора у розвиток сучасної кінокультури. Його праці відзначаються еталонною дикцією, а досконала мовленнєва майстерність демонструє, як артикуляція може змінювати дискурсивні характеристики чи допомагати глядачам краще розуміти психоемоційний портрет героя.

Наукова новизна даної роботи полягає в комплексному підході до дослідження впливу артикулятивних особливостей мовлення на різнотипні дискурси, зокрема в межах кінодискурсу та соціальних виступів. Вперше на

прикладі акторської гри Бенедикта Камбербетча розкрито взаємозв'язок між артикулятивними особливостями та індивідуалізацією мовлення, а також мовленнєвим впливом. Дослідження поєднує фонетичний, психолінгвістичний та стилістичний види аналізу, що дозволяє розширити наукове розуміння артикуляції не тільки як фізіологічного процесу, а й як ключового засобу здійснення мовленнєвого впливу. Також вперше обґрунтовано зв'язок між застосованими артикулятивними засобами та ефективністю акторської майстерності.

Необхідність вивчення специфіки застосування артикуляційних особливостей зумовлює **актуальність** представленого дослідження. У сучасному глобалізованому світі, де комунікативні навички визначають успіх у професійній та соціальній сферах, якість мовлення набуває особливого значення. Успішна комунікація – необхідна умова для створення ефективних та переконливих публічних виступів, промов. З цієї точки зору актуальність дослідження артикуляційних особливостей мовлення є не лише питанням академічного інтересу, а полягає й у значному практичному потенціалі.

Мета даного кваліфікаційного дослідження спрямована на всебічний аналіз артикулятивних особливостей як важливого чинника, що впливає на ефективність реалізації кінодискурсу та публічних виступів. Разом із цим, мета полягає у виявленні того, яким чином артикулятивні засоби сприяють комунікативному впливу та маніпулюванню сприйняттям особистості мовця, а також окреслення можливості використання артикулятивних особливостей у різних сферах спілкування.

Матеріалом дослідження послуговували оригінальні англомовні версії телесеріалів “*Sherlock*” виробництва “*BBC*” та “*Eric*” від “*Netflix*” в оригіналі англійською мовою; декламації Бенедикта Камбербетча на шоу “*Letters Live*”, які включають зачитування листів Кріса Баркера, Бернарда Шоу, Стюарта Кепстіка, а також промова Бенедикта Камбербетча на відкритті його зірки на Голлівудській алеї слави.

Об'єктом дослідження обрано різнотипні дискурси, зокрема кінодискурс та соціальні виступи, що відображають різні артикулятивні особливості мовлення. **Предметом** дослідження виступають засоби артикуляції, які впливають на ефективність комунікації та виступають засобом створення образів персонажів у виконанні Бенедикта Камбербетча.

Для досягнення поставленої мети, слід виконати такі **завдання**:

- проаналізувати поняття, що пов'язані з артикуляцією;
- окреслити артикулятивні особливості як засіб індивідуалізації мовлення;
- описати види психофізіологічних порушень артикуляції;
- дослідити специфіку артикуляції у різних типах дискурсу;
- дослідити артикулятивні особливості на прикладі ролей та соціальних виступів Бенедикта Камбербетча;
- виявити вплив артикуляції у створенні різних ефектів.

Для вирішення поставлених завдань використано **загально-наукові** методи: аналіз і синтез, емпіричний і порівняльний методи; **лінгвістичні** методи дослідження: описовий, дискурсивний аналіз, контекстуально-інтерпретаційний; **фонетичні** методи: артикуляційний та перцептивний аналіз.

Практична цінність даного дослідження полягає у всебічному розкритті ролі артикулятивних особливостей мовлення в процесі комунікації, а, отже, його результати можуть бути використані у теоретичному та практичному курсі з фонетики, а також можуть бути адаптовані для використання під час вивчення фоностилістики англійської мови.

Представлене наукове дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних літератури, що складається з 68 джерел. Загальний об'єм кваліфікаційної роботи складає 93 сторінки.

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність, наукова та теоретична значущість в сучасній лінгвістиці. Визначено основну мету

роботи, сформульовано ключові завдання, об'єкт та предмет дослідження, описано експериментальний матеріал.

У *Розділі I* визначено стан досліджуваної проблеми в сучасній науці, проведено її комплексний аналіз, розкрито поняття артикуляції та суміжних до нього понять.

У *Розділі II* досліджено, як артикуляційні особливості мовлення, застосовані Бенедиктом Камбербетчем, впливають на сприйняття персонажів серіалів «Шерлок» та «Ерік», як артикуляційно змальовується соціальний статус, розумові здібності героїв, а також досліджено артикуляційні способи досягнення драматичних, саркастичний, іронічних та комічних ефектів у декламуванні.

У *Висновках* представлено основні теоретичні й практичні результати дослідження, а також окреслено перспективи для подальшого вивчення артикулятивних особливостей.

Список використаної літератури містить 66 джерел вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Апробація роботи: участь в міжнародній конференції з публікацією тез на тему “*Paralinguistic devices in creating the image of the modern Sherlock Holmes (based on the TV series “Sherlock” starring Benedict Cumberbatch)*”. International Scientific Conference “*Science and Global Challenges in the Modern World*” held on November 4th, 2024, in Leicester, United Kingdom. P. 178 – 182.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АРТИКУЛЯТИВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

1.1. Поняття артикуляції та її роль у процесі комунікації

Мовлення – один із найскладніших феноменів свідомості, притаманний суто людському спілкуванню. Учені нерідко намагаються вивчити це комплексне явище з позиції лише однієї науки або дисципліни, ігноруючи той факт, що мовлення – це не лише трансляція потоку свідомості, або його медіативне вираження [1, 33]. А отже, ми не можемо погодитись, що дослідження даного явища може бути пов'язане з суто підсвідомими процесами людського мислення. Саме комплексне й міждисциплінарне вивчення дозволить з часом зрозуміти, що окрім аналізу підсвідомих явищ, варто звернути увагу й на ті мовленнєві процеси, що є свідомими.

Дослідники мовних процесів, як психолінгвіст Л. Засекіна, у своїх роботах вказують на зв'язок мовлення, як предмету вивчення, з наступними дисциплінами: психологія, нейро- та психолінгвістика, соціологія, нейрофізіологія. Враховуючи специфіку даної кваліфікаційної роботи, вивчення процесів та особливостей артикуляції необхідно дослідити не лише в контексті суто філологічних наук, а й з позиції вищезгаданих наукових напрямів. Такий напрям дозволяє глибше зрозуміти взаємозв'язок, що лежить в основі мовно-когнітивних механізмів комунікації [16].

Психолінгвістика визначається як наука, що вивчає систему продукування лінгвістичних одиниць і, відповідно, особливості їх сприйняття отримувачем інформації [58].

Як самостійна наука, психолінгвістика з'явилась у середині ХХ століття. Спираючись на дослідження із застосуванням соціального й науково-природничого методів, психолінгвісти поставили на меті глибоке й остаточне вивчення трьох мовленнєвих процесів:

- 1) розвиток мови в різні періоди онтогенезу;
- 2) продукування мови;
- 3) рецепція мови [18].

Психолінгвістику найчастіше вивчають у контексті когнітивних наук, що дає змогу всебічно дослідити процеси мислення, що переходять у комунікативні акти. Зокрема І. Домрачева наголошує на важливості аналізу структури мовленнєвих реакцій та ментальних рефлексів, оскільки простежується зв'язок між подібними проявами психіки та девіацією артикуляції [15].

Мовленнєві реакції представляють собою спонтанні комунікативні акти, які, будучи інструментом спілкування, яскраво й індивідуально передають увесь спектр емоцій, що переживає людина, виражаючи подібні прояви почуттів як вербальними, так і невербальними засобами мовлення, як: інтонація, міміка, жести, використання різних видів лексичного навантаження. Шляхи вираження добираються мовцем в залежності від рівня освіченості та самоконтролю індивіда, темпераменту, характеру [1, 18].

Емоційна складова спілкування є віддзеркаленням суб'єктивного ставлення індивіда до подій, обставин або інших осіб. Супроводжуючись приємними чи неприємними почуттями, вони актуалізують психічні явища і процеси [18, 53].

Важко переоцінити вплив *проксемики* – психоемоційної атмосфери, вираженої встановленням оптимальної дистанції між співрозмовниками при веденні діалогу чи монологу, та *екстралінгвальної складової спілкування* – емоційної експресії через сміх, плач, зітхання, довгі паузи тощо [27].

До цієї категорії також відносяться невербальні засоби мовлення, такі як міміка та жести. Тобто, можемо підсумувати, що дані терміни теж є частиною експресивного мовлення, однак стосуються вони насамперед зорового контакту зі співрозмовником [18, 53].

Наведені вище поняття формують мовленнєву поведінку особистості, яка становить собою мовлення в специфічних ситуаціях. Розуміння психолінгвістичних тонкощів спілкування під час конфлікту, ведення бесіди або експресивного монологу дозволяє дати чітку характеристику не тільки причинно-наслідкового зв'язку, а й істинних мотивів особистостей [52]. Адже нерідко міміка та несвідомі жести видають справжнє ставлення людини до

ситуації. Саме це й робить акторську майстерність настільки складною, оскільки задля переконливості необхідно навчитися контролювати абсолютно всі трансляційні мовленнєві процеси, більш того, потрібно вміти їх імітувати, наприклад, за допомогою *процесу артикуляції* [61].

Артикуляторний механізм говоріння є досить складною системою і складається з послідовної роботи легень, голосових зв'язок, резонаторів мовлення, язика та губ. Порушення положення чи роботи одного з компонентів веде до порушення дикції та коректної вимови звуків [29].

Дикція – це суміжне з артикуляцією поняття, що позначає правильність та чіткості вимови окремих звуків, слів та речень. Під дикцією нерідко розуміється гарна постановка та пластичність голосу. Різниця між дикцією та артикуляцією наступна: дикція – це загальна якість мовлення, артикуляція є її механічним аспектом [29].

Мовленнєва здатність людини не є однаковою протягом усього періоду онтогенезу, найцікавішим, з огляду на тему кваліфікаційного дослідження, є період мовленнєвого розвитку дитини до трьох років, оскільки саме у цей період відбувається розвиток артикуляційного апарату [35, С. 250–255].

Такі вчені, як І. Паласевич та І. Брушневська, вважають, що дитина з народження здатна артикулювати будь-які звуки, тобто її мовленнєві органи є максимально пластичними й остаточно не підлаштувалися під рідну мову [7, С. 84–88; 35, С. 250–255]. Процес формування мовленнєвого апарату згідно з фонетичними особливостями рідної мови відбувається під впливом розмови батьків. Дитина звертає увагу на домінантні у даній мові фонемі, помічає рух інтонації в стверджувальних і питальних реченнях. Дослідивши цей період розвитку, учені дійшли висновку, що перші звуки, які продукує дитина є нічим іншим, як імітацією рідної мови [7, С. 84–88].

Кожна мова містить у своєму фонетичному складі фонемі кількістю до 85 одиниць. Процес вивчення їх дитиною також відомий, як *фенологія* [52]. Даний етап розвитку важливий для набуття дитиною здатності диференціювати звуки в

словах рідної мови, а також ділити потік власних думок та інформацію, представлену співрозмовником, на логічні частини [11, С. 2–4; 29].

Третій рік життя дитини характеризується початком становлення зв'язного мовлення. Саме у цьому віці дитина переходить від коротких речень (2-5 слів) до складніших лексико-граматичних конструкцій та інтонацій, використовуючи здобуті поняттєві лексичні комплекси [7, С. 84–88; 52].

Однак нерідко зустрічаються люди з особливостями артикуляції. Як було вказано вище, причини мовленнєвих порушень можуть бути як фізіологічними (спадковими), так і набутими. Близько 90 % артикуляторних порушень є вродженими й спостерігаються з трирічного віку. Далі пропонуємо розглянути види розладів роботи артикуляційного апарату [28, 46] у Табл. 1.1:

Таблиця 1.1

Види порушень артикуляції

Назва розладу	Вираження	Причина
Логоневроз, або заїкання	Аномальне скорочення м'язової частини мовленнєвого апарату, що призводить до дрвучкості мовлення та зрушення його темпу	Порушення розвитку дитини
Дисфонія	Порушення насамперед голосових зв'язок та резонаторів, нестача сили для вимови слів, іноді – відсутність голосу взагалі	Порушення артикуційних позицій через дефект мовленнєвого апарату
Дислалія	Неправильна вимова та сприйняття звуків	Аномалії будови мовленнєвих органів

Брадилалія	Виражене сповільнення мовлення	Патологія центральної нервової системи
Тахілалія	Аномально прискорене мовлення	Порушення роботи центральної нервової системи
Алалія	Один із найскладніших розладів, що характеризується недостатнім розвитком мовлення або повною його відсутністю	Вроджена патологія зон головного мозку, що відповідають за мовленнєву діяльність
Ринолалія	Патологія, пов'язана із зміною тембру, через що мовлення звучить невиразно й резонансно. Дане порушення викликано анатомічно неправильною будовою артикуляційного апарату, наприклад, аномальна побудова піднебіння	Розщеплене піднебіння
Афазія	Повна неможливість продукування усного мовлення	Ураження нервової системи, ДЦП

Для нашого дослідження представляє цікавість виникнення *ситуативної дислалії* у людей з правильною роботою артикуляційного апарату, що може вказувати на порушення вимови, як прояву емоційного стану, і, як наслідок, порушення головних функцій комунікативного процесу – інформаційної та емоційно-виразної [15].

М. К. Шеремет та О. В. Ревуцька визначають поняття *дислалія* як порушення артикуляції при правильній роботі слуху, що виражається неправильною вимовою звуків рідної мови [46]. Залежно від першопричини та локалізації проблеми, виділяють два основних види даного розладу:

- *механічна дислалія* – тип артикулятивного розладу, що виник через порушення будови кістково-м'язової частини мовленнєвого апарату, аномалії будови піднебіння або через неправильний прикус;
- *функціональна дислалія* – дефект звуковимови, пов'язаний насамперед з білінгвізмом, педагогічною занедбаністю або малорухливим артикуляційним апаратом, проте цей вид розладу не ґрунтується на фізіологічних проблемах чи порушеннях [11, С. 2-5; 35].

Важливим у класифікації дислалії є осмислення того, що дефекти роботи артикуляційного апарату не завжди пов'язані з аномаліями його будови, тобто проблема може бути набагато глибшою. Нерідко зустрічаються такі випадки, коли розлади мовлення проявляються лише під час напружених ситуацій або спостерігаються у періоди стресу [29]. Тому пропонуємо глибше розібратися з експресивною частиною комунікації.

Акторам нерідко доводиться імітувати такі розлади мовлення, як заїкання, ринолалію та дисфонію, з метою передачі психологічного портрета персонажу, опису позиції особистості до конкретних життєвих обставин, або навіть зображення стилю життя. Коректна й правдоподібна імітація порушень артикуляції потребує неабиякої майстерності, а також професіоналізму. Саме люди з еталонною дикцією можуть найкраще зображати подібні явища, оскільки вони мають краще розуміння механізму роботи мовного апарату, вміють керувати тембром голосу, регулювати його діапазон та влучно підбирати інтонаційні моделі [23].

Вдале оперування артикуляторними особливостями має велике значення у кінодискурсі, створення якого відбувається за рахунок культурних і етнічних кодів, закладених у свідомості глядачів. Враховуючи культурні особливості даного виду дискурсу, можемо стверджувати, що таке вміння дозволяє не тільки передавати психоемоційну атмосферу, а й положення персонажу в соціумі, рівень обізнаності, етнографічні деталі, які, на думку авторів, є важливими, або навіть вирішальними у контексті [9].

Дане питання є надзвичайно цікавим для вивчення саме через те, що використання засобів артикуляції може виконати функцію «знайомства» глядачів з персонажами без лексичних роз'яснень. Наприклад, змінюючи рідний британський акцент на американський, актор надає інформацію про походження свого персонажу; імітуючи заїкання, транслює життєві випробування, через які нещодавно довелося пройти тощо [8].

Варто додати, що соціальний статус мовців у кінодискурсі заведено виражати комунікативною дистанцією між ними. З огляду на вербальні засоби, дана інформація може бути передана шляхом використання ввічливих звертань (іноді з вказанням титулів), складних граматичних та лексичних конструкцій, маркерів ввічливості. Проте невербально відповідний соціальний контекст зображується паузами середньої довготи, чіткою дикцією, відсутністю тенденції переривання співрозмовника, а на заміну яскравій міміці приходить стриманість темпераменту [26, С. 98–101].

Безсумнівно, контекст має вирішальну роль у підборі мовних засобів, адже особливою рисою кінодискурсу є те, що кожна деталь впливає на зміст повідомлення, у якому він виникає, оскільки саме контекст допомагає глядачу інтерпретувати фільми [8].

Контекст, як психолінгвістичне поняття, являє собою семантичний компонент комунікативного акту. Під час комунікації артикуляція корелює з контекстом повідомлення. Аналізуючи контекст, ми встановлюємо істинний зміст будь-якого інформативного повідомлення [23, 60].

Оскільки поняття контексту є комплексним, його важко характеризувати лише за одним видом типології. Тому його поділяють на *власне лінгвістичний* та *невербальний*, де перший вид контексту вказує на вербальні характеристики мовних елементів, а другий – на зовнішні фактори інформаційного елементу, що змінюють його зміст [23].

Ключовими видами контексту є наступні:

- мовленнєвий – мінімальний обсяг контекстуального мовлення, у якому значення кожної лінгвістичної одиниці визначається суб'єктивно;

- психологічний – соціально-психологічні норми, переконання та мотиви, розуміння яких впливає на сприйняття повідомлення в цілому;
- ситуативний – показник рівня офіційності мовлення та виду залученої професійної сфери;
- екзистенціональний – роз'яснення перебігу подій, інформація щодо згаданих у повідомленні об'єктів;
- акціональний – надання інформативного підтвердження лінгвістичних актів, описаних у тексті [39, 54].

У психолінгвістиці контекст нерозривно пов'язаний із *мовленнєвим актом*, котрий представляє собою елемент комунікації, що впливає безпосередньо на співрозмовника. Аналіз літератури дозволяє дійти висновку, що головним завданням даного поняття є оцінка предмета мовлення через аналіз об'єктів та суб'єктів комунікації, результативність мовлення, застосовані стратегії та тактики [62].

Мовленнєвий акт, у свою чергу, тісно пов'язаний з іншим психолінгвістичним поняттям – *локутивним актом*, що поєднує в собі, як механізм створення комунікативного повідомлення, так і аналіз його впливу на адресата в цілому [39].

Маємо зауважити, що локутивний акт вважається особливо важливим у психолінгвістиці поняттям, оскільки є комплексним поєднанням таких актів, як фонація, референція, предикація, які є технічною основою процесу породження комунікативного висловлювання, оскільки виконують функцію лексико-граматичної побудови речення й його подальшої голосової трансляції [61].

Проте породжують повідомлення й встановлюють його критерії саме *загальна ідея* та *мотив автора*. Спосіб демонстрації авторської інтенції реалізується через інтуїтивний добір фактів, аргументів, композиційної структури, а також комунікативної стратегії, подібні наміри можуть бути виражені мовцем інтонаційними моделями під час монологічного чи діалогічного спілкування [4; 43, С. 72].

Враховуючи особливості психологічного та ситуативного видів контексту, варто зазначити, що для врахування та планування культурних, історичних і етнічних деталей повідомлення, необхідне його глибоке й свідоме обміркування [57]. З даного твердження випливає, що мовлення може бути спонтанним та попередньо запланованим. У першому випадку діалог або монолог відбувається неочікувано й, як наслідок, імпровізовано, а у другому випадку результат залежить від рівня підготовки та іноді фонових знань.

Зазвичай підготовка починається з усвідомлення власної ролі у майбутньому комунікативному акті. Спілкування прийнято будувати базуючись, перш за все, на рівні формальності, який було визначено при першій зустрічі, або ж згідно з соціальними ярликами. Наприклад, комунікація може бути вибудована на основі маніпуляцій для досягнення особистих цілей; відкритим партнерством або командною роботою на взаємовигідних основах; може мати суперницький характер [14].

З цього випливає, що влучний підбір актором артикуляторних особливостей починається саме з усвідомлення ідеї та мотиву комунікативного акту з подальшим аналізом контексту й завершується добиранням лексико-граматичного навантаження речень [62].

Сприйняття слухачами усної мови відбувається за досить короткий проміжок часу. Проте мозок людини працює таким чином, що ми несвідомо проводимо безліч процесів обробки інформації, починаючи зі сприйняття мови на слух, обміркування фонетичних прийомів, визначення змісту, ідеї та мети повідомлення, аналіз граматичних конструкцій задля визначення часових кордонів, підбір адекватних варіантів визначень багатозначних слів, а закінчуючи процес обробки тексту складанням оцінки мовної майстерності оратора та загального враження від почутого, перевіркою переконань мовця на власній системі цінностей, а також судженням щодо невербального прояву особистості [54, 57].

Провідна роль артикуляції проявляється на всіх етапах сприйняття слухачами мовлення, суттєво впливаючи на комунікацію. Фонетичний аспект

мовлення нерозривно пов'язаний із враженням про оратора та власне виступ, адже чіткість дикції, правильний тембр, діапазон голосу, влучний підбір інтонаційних моделей корелюють з судженням про рівень інтелектуальних здібностей людини і її положення у соціумі [54; 12, с. 124–137].

Актори вдаються до артикуляторних прийомів, переходячи від зображення персонажу з вузьким світоглядом до відтворення образу людини високого соціального положення, контролюючи артикуляцію у своїх репліках [30].

Такі прийоми дуже корисні й у повсякденному житті, оскільки вміння керувати своїм мовленнєвим апаратом може стати у пригоді для створення соціального іміджу та справлення приємного враження [18].

1.2. Артикулятивні особливості як засіб індивідуалізації мовлення

Інтенція особистості до свідомої індивідуалізації мовлення слугує показником високої самосвідомості та потягу до лінгвістичного самовдосконалення. Проте постає питання: «Як передати власні наміри не лексичними засобами, а шляхом індивідуалізації артикуляційних механізмів?» Це питання не одноразово порушувалось такими вченими, як О. Селіванова, Л. Сорокіна та Л. Засекіна.

Перед лінгвістами також стояло завдання дослідити, у яких випадках подібні фонетичні прийоми є доречними, а у яких роблять мовлення оратора апокрифічним, тобто перешкоджають розкриттю справжньої мовленнєвої індивідуальності [37; 38].

Англійська мова безперервно розвивається у всіх можливих напрямках, і варіювання вимови слів теж є частиною процесу розвитку. Актуальність вивчення артикулятивних засобів індивідуалізації ми вбачаємо в розвитку гнучкості вимови, що дозволяє слідувати необхідним сучасним комунікативним тенденціям [2; 3; 6].

Артикуляція найефективнішим чином сприяє модифікації індивідуалізації мовлення, оскільки вимова регулюється великою кількістю чинників, формуючи артикуляторну варіативність. Найбільший вплив мають такі фактори, як

фізіологічні особливості будови артикуляційного апарату, тембр, ритм, ступінь напруження м'язів під час вимови звуків, а також емоційний стан мовця [17].

Такий комплексний процес, як артикуляція, доречно вивчати на базі таких наук, як психолінгвістика, фонетика, етнолінгвістика, адже стратегії індивідуалізації охоплюють як когнітивні, психологічні аспекти мовлення, так і лінгвістичні, фонетичні. Отже, ми маємо дослідити дану тему не тільки з огляду на сприйняття таких особливостей оточенням, а й вивчити процес їх формування, аналізу, а також відбору доречних для кінодискурсу артикулятивних засобів [19].

Відчуття «доречності» при виборі мовних та фонетичних прийомів тісно пов'язане з психолінгвістичними поняттями «мовної компетенції» та «мовної особистості». *Мовна компетенція* – це рівень володіння лексичними, граматичними та фонетичними правилами системи мови. У даному контексті розрізняють загальну мовну компетенцію, що включає в себе оволодіння мовою та іншими загальнолюдськими видами розумової діяльності на достатньому рівні, та спеціальну – здобуття рівня розвитку лінгвістичних знань, який дозволяє оперувати фонетичними та лексичними прийомами на професійному рівні, відповідно надаючи мовленню різних відтінків образності та літературності [19].

Мовна особистість має важливе значення в процесі індивідуалізації мовлення, оскільки є невід'ємною частиною процесу здобуття індивідуальної мовної компетентності. Дане психолінгвістичне поняття безпосередньо визначає характерний стиль та рівень культури спілкування, наявність діалектизмів та специфічних рис артикуляції, відповідає за стилістичну складову мовлення та «почерк» оратора, тобто грає вирішальну роль у формуванні унікального стилю комунікації [36, С. 260-261].

Здібності є результатом особистісного розвитку, отже, розуміючи основні принципи мовної системи, оратор матиме можливість підвищити власні комунікативні стандарти, створюючи індивідуальний імідж. Сучасні психолінгвістичні дослідження показують, що предметом змін може стати будь-яка лінгвістична категорія, наприклад, словниковий запас, вимова або засоби

структуризації інформації в тексті повідомлення, шляхом встановлення більш логічних зв'язків між його частинами [5].

З огляду на важливість фонетичної складової у представленому дослідженні, маємо зазначити, що артикулятивні зміни задля індивідуалізації мовлення можуть бути досягнуті шляхом ефективною модифікації інтонаційних патернів, застосування фонетичних прийомів, зміни логічного наголосу речення, порушення стандартного темпу й ритму англійського мовлення, а також завдяки контролю над ритмом і тембром голосу [38].

Ритм та тембр голосу нерозривно пов'язані в даному контексті, обидва поняття відповідають за організацію комунікації. Проте темп стосується безпосередньо швидкості вимови, еталон якої варіюється в залежності від комунікативної ситуації. Адекватна жвавість мови допустима у неформальній бесіді або у випадках, коли час обмежений, але найприйнятнішою при формальних та неформальних обставинах є середня швидкість темпу. Повільний темп – важливий атрибут при читанні вголос поезії, таке декламування вирізняється експресивністю та драматичністю, але не бажане при повсякденних мовленнєвих ситуаціях. Функція ритму відрізняється структурністю й полягає в організації розподілу звуків та варіації довжини пауз в залежності від змісту [5, 49, 50].

Милозвучність або жорсткість, створені підібраним ритмом, неоднорідні в кожній частині повідомлення, таким чином виділяються ті речення, що мають більше семантичне й стилістичне значення. Ораторські промови зазвичай характеризуються повільнішим темпом у важливих частинах повідомлення, а посередню інформацію зазвичай виголошують трохи пришвидшеним темпом [5, 55]. Індивідуалізація шляхом оперування ритмом і темпом у такому випадку досягається наступним чином:

- яскраве й динамічне пришвидшення темпу декількох речень й середній темп вимови інших;
- абсолютна відмова від редукції, шляхом чіткої вимови кожної фонемі;

- швидкий темп мовлення протягом усього повідомлення (із втратою чіткості артикуляції) [5].

Такі комунікативні стратегії індивідуалізації порушують баланс прикладених мовленнєвих зусиль, але одночасно з цим роблять комунікацію цікавою та експресивною. Дані прийоми можуть бути застосовані й для комунікативної адаптації, яка характеризується необхідністю зміни стратегії у випадках, коли заготовлена промова виявилась недостатньо якісно зорієнтованою на досягнення комунікативної мети [27; 32, С. 61–67].

За своєю природою комунікація є не лише засобом обміну інформацією, а й віддзеркаленням внутрішнього світу мовця і його емоційного стану. Нерідко завданням індивідуалізації артикуляції є не навчитися виражати емоції, а навпаки – навчитися контролювати артикуляцію в будь-яких ситуаціях [39, С. 143].

Емоційний стан найчастіше проявляється через логічні наголоси у реченнях та інтонаційні зміни. Логічний наголос – надзвичайно ефективний спосіб розстановки акцентів під час підготовленого чи навіть незапланованого акту комунікації. В залежності від контексту автор може виділити будь-яке слово, наприклад:

- “*Ann was spotted in a strange place*” – автор виділяє ім’я особи, яка фігурує в обговоренні, наголос на імені нерідко вказує на те, що учасники комунікації не очікували подібного від цієї людини;
- “*Ann was spotted in a **strange** place*” – прикметник виділено з метою посилення драматичного ефекту повідомлення. За комунікативною традицією мовець може зробити коротку паузу перед даним словом з тією ж метою;
- “*Ann **was** spotted in a strange place*” – акцент на дієслові “*to be*” вказує на спробу довести правдивість сказаного, підтвердити, що дана ситуація дійсно відбулась [10, с. 24]

Логічний наголос реалізується декількома способами: контекстуально важливе слово або словосполучення вимовляється після короткої паузи, гучніше або його вимова повільніша.

Інтонаційна девіація широко використовується для привернення уваги, вираження ступеню емоційного накалу, відстоювання власної позиції, або створення сатиричного образу. Інтонація, як система звукової побудови повідомлення, визначає стилістичні й семантичні характеристики мовлення, тому однозначно впливає на комунікативний тип фрази. У даному випадку мета її свідомого використання полягає у акцентуванні важливих частин мовного повідомлення, а також справленні найбільш позитивного враження [47].

Далі розглянемо таблицю, в якій наведено основні види інтонаційних моделей англійської мови [10, С. 21-44]:

Таблиця 1.2

Інтонаційні моделі англійської мови

Назва	Артикулятивний лад	Емоційний відтінок
Рівна інтонація (“level intonation”)	Інтонаційна модель характеризується збереженням стійкого тону з мінімальними коливаннями висоти голосу протягом усього речення	Передає нейтральний, нерішучий емоційний стан мовця. Також використовується задля уникнення недоречної емоційності або при читанні списків.
Нейтральна інтонація (“flat intonation”)	Речення вимовляється на низькому або середньому рівні висоти. Інтонаційні зрушення та акценти на словах відсутні	Беземоційне, монотонне мовлення, яке виражає втому, відсутність зацікавленості в темі обговорення та інших учасниках комунікації.
Висхідна інтонація (“rising intonation”)	Інтонація різко підвищується наприкінці речення (зазвичай на останньому слові).	Характерна для речень, що містять кінцеві риторичні запитання

		<p>(“question tags”): “<i>doesn't he?</i>”, “<i>aren't we?</i>”</p> <p>Використання даного виду інтонації вказує на невпевненість автора у власних твердженнях або у інформації, отриманій від співрозмовника.</p>
Низхідна інтонація (“falling intonation”)	Рух інтонації поступово знижується від найвищої точки в діапазоні до найнижчої наприкінці висловлювання	<p>Найчастіше застосовується під час комунікації, оскільки характерна як для стверджувальних речень, так і для спеціальних запитань та наказних речень.</p> <p>Низхідна інтонація демонструє впевненість оратора та серйозність його інтенцій.</p>
Спадаюча-висхідна інтонація (“falling-rising intonation”)	Такий інтонаційний перепад прийнято застосовувати до головного, з огляду на зміст речення, слова, вимовляючи перший склад низхідною інтонацією, а решту слова – висхідною.	<p>Подібна інтонаційна модель зустрічається у діалогах, побудованих на порушенні запитань, коли один із співрозмовників не виявляє ентузіазму відповідати на них або не впевнений у власних відповідях. Також її</p>

		можна застосувати й безпосередньо в питаннях, роблячи логічно-емоційний наголос на конкретному слові.
Висхідно-низхідна інтонація (“rising-falling” intonation)	Цей тип інтонації прийнято застосовувати до іменників та герундію, кожне перелічуване слово вимовляється з висхідною інтонацією, окрім останнього, котре повинно бути проінтоновано низхідним тоном.	Висхідно-низхідна інтонаційна модель найбільш характерна для переліку. Проте нерідко зустрічається й у реченнях типу «або..., або ...». У цьому випадку головний принцип залишається незмінним: перша опція вимовляється висхідною інтонацією, а друга – низхідною.

Варто звернути увагу на той факт, що базова інтонаційна модель – низхідно-висхідна, – може стати засобом індивідуалізації мовлення, оскільки таким чином ми можемо передати небажання відповідати на поставлені запитання або давати розгорнуті коментарі без лексичних засобів. Даний фонетичний прийом не є розповсюдженим, а отже, значним чином індивідуалізує комунікацію [9, 52].

Використання висхідної інтонації у стверджувальних реченнях є проявом недовіри або зухвалого відношення до співрозмовника, проте її застосування у питанні вказує лише на наявність сумніву. У той час, як висхідно-низхідна інтонаційна модель впливає на сприйняття учасника комунікативного процесу,

як нерішучої особи. Нерідко у такий спосіб виражається іронічний або контрастний характер повідомлення [40].

Однак особливу увагу привертають нейтральна інтонація (“*flat intonation*”) та рівна інтонація (“*level intonation*”), які сприймаються носіями англійської мови надзвичайно неприємно у повсякденних ситуаціях. Коли учасник комунікації ставить питання нейтральним тоном і таким же чином відповідає на них, це вказує на наступне:

- демонстративна байдужість до співрозмовника та викладеної ним інформації;
- нудьгування;
- перелічення понять, фактів та предметів такою інтонацією вказує на засудження інших [8].

Дані інтонаційні моделі мають чимало спільних рис, наприклад, монотонний характер даних речень та відсутність інтонаційних зрушень надають схожого звучання. Різниця між ними полягає в комунікативному впливі, який вони здійснюють: *рівна інтонаційна модель* виражає нейтральне ставлення, сумніви та нерішучість, нерідко передбачає подальше продовження процесу комунікації, *нейтральна*, у свою чергу, націлена на вираження небажання продовжувати розмову, висловлює роздратування, втому та пригнічений емоційний стан. Варто зазначити, що у рівній інтонаційній моделі допустимі невеликі коливання тону, а у нейтральній – вони повністю відсутні, чим і обумовлюється її комунікативна роль [51, 55].

У такому випадку вивчення особливостей використання інтонації в англійській мові набуває критичного значення, адже нейтральна інтонація характерна для української мови, а її застосування в іншомовному контексті може значно зашкодити вибудовуванню взаємовідносин. Саме тому необхідно контролювати процес артикуляції при створенні соціального іміджу та визначенні мовної індивідуальності, відповідально ставитися до процесу комунікації та розрізняти допустимі прийоми та способи вираження думки [8].

Досягненню такої комунікативної мети допомагає наслідування інтонації, оскільки віддзеркалення почутої від співрозмовника інтонаційної моделі

створює враження співпереживання та підтримки. Експлікації взаємопорозуміння сприяють не тільки інтонаційні фонетичні прийоми, а й ті, що оперують темпом. Контраст у ритмі розмови складає враження, що навряд чи вдасться дійти згоди з обговорюваних питань. Тому психолінгвісти вважають небезкорисним швидкий аналіз мовленнєвої інтенції інших учасників мовлення на початку комунікаційного акту [47]. Це допоможе обрати комунікативну стратегію, а отже визначить темп мовлення, який може бути як енергійним, жвавим та сповненим ентузіазму, так і спокійним, виваженим та плавним [5].

Л. Балабанова стверджує, що при наслідуванні інтонаційних моделей та темпу важливо враховувати рівень формальності, регламентований контекстом. Ділова зустріч вимагає спокійного й обдуманого темпу розмови, характерні для буденних розмов емоційність й квапливість тут є неприйнятними. Створення дружньої атмосфери відбувається шляхом застосування ритмічного руху інтонації, яскраво виражених наголосах на контекстуально важливих словах, контролем над діапазоном голосу, а також шляхом уникнення довгих пауз [4].

Довжина пауз має чималий вплив на сприйняття інформації на слух. Наприклад, довгі паузи переробляють розмову на драматичний лад. Це один із способів привернення уваги та збереження зацікавленості інших учасників розмови під час формальної бесіди, проте більшість ораторів успішно використовує цей прийом для роботи з аудиторією під час публічних виступів [33, 52].

На думку Ф. Бацевича, паузи середньої довжини роблять мову виваженою та вартою уваги, проте й не переобтяжують її «сценічною» напруженістю, що досягається використанням довгих пауз. Примітним є те, що створення задумливого, врівноваженого мовленнєвого образу досягається використанням саме коротких пауз після кожної висловленої думки [6].

Діапазон голосу безпосередньо впливає на емоційно-когнітивний відгук реципієнтів мовлення. Ширший діапазон голосу емоційно насичує повідомлення, привертає позитивну увагу, вузький діапазон, навпаки, корелює зі сприйняттям

мовця як нещирої особи, змушуючи слухачів замислитись над правдивістю викладеної інформації [15].

Досліджені вище артикулятивні й фонетичні особливості є важливою частиною такого психолінгвістичного явища, як *мовленнєвий вплив*. Даний термін позначає вплив комунікативних засобів на процес спілкування та безпосередньо сприйняття інформації та образів людьми [39, с. 355].

Нерідко це поняття пов'язують з особливостями сприйняття спілкування, у якому задіяна паралінгвістична комунікація. Як було з'ясовано у попередньому підрозділі, міміка, жести та дистанція, встановлена під час спілкування, не тільки розкривають наміри співрозмовників чи передають психоемоційний стан, а й маніпулюють сприйняттям рівня результативності комунікації іншими членами комунікативного акту, допомагають скласти щонайкраще враження [41; 44, с. 157–159].

Засоби мовленнєвого впливу можуть застосовуватися ледве не у всіх сферах життях. Чітко визначена мета спілкування значно полегшує процес вибору мовленнєвих прийомів [44, с. 157–159]. Адже від визначення форми повідомлення залежить і, щонайменше, вибір інтонації та темпу. Наприклад, здійснюючи мовленнєвий вплив через наказ, мовець має усвідомлювати, що даний вид комунікації примушує особистість виконувати розпорядження без отримання роз'яснень. Отже, таке повідомлення буде коротким за змістом, паузи зазвичай відсутні, речення має бути вимовлено низхідним тоном з темпом трохи швидшим за нормальний або не пришвидшуючи його. Враховуючи контекст такої комунікації, індивідуалізація мовлення матиме більш негативний характер. На противагу приведемо в приклад мовленнєвий вплив прохання. У такому випадку інтенція полягає у доброзичливому переконанні зробити певний вибір або діяти в інтересах іншої людини [42; 43, С. 72]. Прохання навпаки вимовляється більш повільно та з висхідною інтонацією. Зважаючи на емоційність подібних ситуацій, в обох випадках важко уникнути використання засобів невербального мовлення [39, С. 143].

Розуміння механізму мовленнєвого впливу допомагає адекватно підібрати комунікативні прийоми, стратегії, шляхи їх реалізації задля досягнення найвищого показника результативності спілкування [16].

Процес позитивної індивідуалізації мовлення через роботу над артикуляцією може відбуватися лише за належної уваги до акценту, який є одним із психолінгвістичних маркерів індивідуальності, оскільки надає чимало інформації про оратора, а також служить засобом самовираження. У фонетиці акцент визначається, як особливість звуковимови рідною або іноземною мовою. Дане поняття тісно пов'язане безпосередньо з артикуляцією, адже саме від будови мовленнєвого апарату залежить наявність яскраво вираженого акценту, а також наскільки складно буде вимовити фонеми іноземної мови, що відсутні у рідній. Отже, збережені артикуляційні ознаки й визначають акцент [27].

Зв'язок з психолінгвістикою ґрунтується когнітивним характером акценту, як явища. У процесі комунікації людина використовує інтонаційні, граматичні, стилістичні, лексичні та інші моделі, як готові шаблони. Адже запам'ятовуючи нові слова, ми звертаємо увагу на те, як було поставлено наголос, у якому контексті було вжито незнайому нам раніше лексичну одиницю. Подібні когнітивні процеси відбуваються й під час вивчення іноземної мови. Проте при недостатньому вивченні фонетики, ми й надалі зберігаємо риси рідної мови у нашому спілкуванні іноземною мовою [59].

Особливу увагу привертає той факт, що артикуляційні патерни, до яких ми звикли в рідній мові, залишаються в нашій пам'яті навіть після довгих років спілкування виключно іноземною мовою. Це приводить нас до наступного висновку: не зважаючи на те, що практика є надзвичайно важливою при вивченні мов, акцент не може зникнути без свідомої роботи над ним [18].

Ступінь вираженості акценту дуже індивідуальний й залежить від будови артикуляційного апарату. Прийнято вважати, що кожна людина розмовляє з акцентом, адже мова неоднорідна навіть в різних регіонах однієї країни, тим не менш, акцент часто стає предметом соціальної маніпуляції та стереотипізації [13]. Найбільшого опрацювання зазвичай зазнає акцент, що виникає під час

говоріння іноземної мовою. Зважаючи на те, що він впливає на формування саме негативної оцінки особистості в соціумі, його нерідко намагаються виправити наступним чином:

- фонетичні вправи – тренування вимови окремих звуків, складних слів, інтонаційних моделей, що вимагають контроль над положенням органів мовлення в артикуляційному апараті, що допомагає наблизити вимову до прийнятної фонетичною системою іноземної мови;
- наслідування – одна з ефективних вправ для роботи над індивідуальністю мовлення, оскільки відбувається імітація бажаного рівня вимови;
- аудіозапис – спосіб, що дозволяє провести ефективний самоаналіз і оцінити рівень риторики, зрозуміти, як власне мовлення сприймається слухачами [10].

Робота над акцентом підвищує ефективність реалізації основної функції комунікації – інформаційного обміну, адже перш за все, спілкування повинно бути зрозумілим [9].

Не має необхідності позбуватися акценту повністю, адже довершений індивідуальний акцент підкреслює цікавість мовця, як особистості, створюючи бажаний імідж. Така стратегія є дуже ефективною для акторів та ораторів, оскільки скоригований акцент стає індикатором соціального статусу [9].

Ефективність індивідуалізації мовлення спостерігається при реалізації якісних змін у вищеописаних артикуляційних особливостях. Такий підхід до комунікативного розвитку називається предметно-практичним. Його актуальність та потенціал для подальших досліджень ґрунтується на ефективності аналізу соціальних і комунікативних інтенцій особистості для адекватного підбору артикуляційних змін. Як результат, досягаючи бажаного рівня комунікативних здібностей та навчившись мовленнєвому впливу, оратор розкриває свій потенціал [5].

1.3. Роль артикуляції в різних типах англомовних дискурсів

Дослідження дискурсу є критично важливим напрямом у сучасному мовознавстві. Міждисциплінарне походження терміну «дискурс» пояснює відсутність його чіткого та єдиного визначення для всіх наук, однак в гуманітарних дисциплінах він є невід'ємним компонентом будь-якого наукового дослідження [38, С. 567–573].

Будучи тісно пов'язаним із поняттям контексту, дискурс обумовлює необхідність подальшого вивчення комунікації з точки зору різних культурних, соціальних, політичних, формальних та неформальних ситуацій. З огляду на це, метою даного підрозділу є глибше розуміння самого поняття дискурсу, а також дослідження впливу артикуляції на його основні типи, встановлення зв'язку між ними з точки зору таких наук, як психолінгвістика, етнолінгвістика й мовознавство в цілому [23, С. 162–170].

Насамперед варто зазначити, що *дискурс* – одна з найважливіших складових системи комунікації, особливість якої полягає у врахуванні не лише мовленнєвих актів, а й типології, структури, змістових деталей тощо. Варіативні тлумачення поняття дискурс дозволяють задовольнити концептуальні потреби, додаючи нові аспекти до традиційного розуміння мовлення, діалогу, тексту. Відсутність однозначності пояснюється й функціональністю даного терміну у різних наукових галузях, залежно від його релевантних характеристик. Навіть у межах одного наукового контексту термін «дискурс» постійно набуває нових значень, відображаючи розвиток відповідної галузі [23, С. 163–170; 45].

О. Селіванова також поділяє цю точку зору, приписуючи дискурсу ознаки інформативної частини комунікативної ситуації, що піддається впливу політичних, етнічних, культурних та соціальних факторів. Таке судження є справедливим, проте не може вважатися загальноприйнятим, оскільки не підпадає під функціональну систему всіх гуманітарних дисциплін [38, С. 567–573].

Саме варіативна природа дискурсу визначила його місце в науковій галузі, а можливість його використання для співставлення та детального розбору будь-

яких факторів, умов і характеристик розширяє дослідницький потенціал. Внаслідок цього, філологічні наукові дослідження в більшості випадків потребують попереднього визначення типу дискурсу, адже таким чином окреслюються подальші особливості опрацювання теми [31, С. 39–43]. З огляду на це, наступним кроком є розгляд Таб. 1.3, яка вдало демонструє типологію дискурсів, пов'язаних із темою кваліфікаційного дослідження [34, с. 134–135]:

Таблиця 1.3

Тип дискурсу	Опис
Англомовний дискурс	Комунікація, що здійснюється англійською мовою в різних контекстах із застосуванням варіативною лексики, граматики та фонетичних засобів. Проведені лінгвістичні дослідження з даної теми визначили роль даного дискурсу та притаманних йому особливостей артикуляції в міжкультурній комунікації й у процесі глобалізації.
Кінодискурс	Кіно – один із ефективних засобів передачі смислів, який якісно впливає на формування суспільної думки. Дослідження кінодискурсу як елемента сучасної культури дозволяє аналізувати, яким чином даний дискурс відтворює реальність та створює нові наративи, які чинять вплив на масову свідомість.
Кінематографічний дискурс	Даний дискурс представляє собою складну й багатогранну форму комунікації, до якої належить написання сценарію, професійна взаємодія режисерів та акторів, які разом створюють цілісний художній елемент у формі кінофільму, який відображає культурний контекст, цінності, традиції, стереотипи та конфлікти суспільства.

Театральний дискурс	Театральна діяльність представляє собою комунікацію в розрізі різних жанрів, які підпадають під вплив акторської інтерпретації. Особливістю театрального дискурсу вважається критична важливість невербальних засобів комунікації, які в даному контексті називаються театральними засобами виразності. Варто зазначити, що прояви індивідуалізації артикуляції займають особливе місце у дискурсі, оскільки теж реалізують інформативну функцію, розкриваючи важливі за контекстом деталі та розставляючи сюжетні акценти.
Медійний дискурс	До цього виду дискурсу відносяться комунікативні засоби, що застосовуються в таких медіа ресурсах, як телебачення, преса та інтернет мережі. Актуальність його дослідження ґрунтується на маніпулятивному впливі, який даний дискурс здійснює шляхом використання лінгвістичних аспектів та артикулятивних особливостей, що керують сприйняттям інформації глядачами.
Академічний дискурс	Даний дискурс є також відомий, як науковий, і відповідно характеризується високою концентрацією відповідної термінології, емпіричних даних. Тексти та публічні виступи академічного дискурсу відрізняються від інших чіткою й логічною структурою та аргументованістю кожного твердження.
Соціальний дискурс	Зображення побутової й публічної комунікації між членами різних соціальних груп в широкому

	<p>громадському контексті. Даний дискурс, на ряду з механізмами соціальної інтеграції, які він включає, є предметом дослідження соціолінгвістики. Притаманними рисами є тенденція до слідування соціальним нормам та виражена контекстуальність.</p>
--	--

Зазначені вище різновиди дискурсів оперують широким спектром комунікативних та артикулятивних аспектів. З позиції більшості гуманітарних наук, включаючи лінгвістику, фонетику та психолінгвістику, ключовий акцент у подальших дослідженнях дискурсу має бути поставлений на вивченні його ролі у формуванні нових соціальних сенсів та розширення функціональних обсягів даного поняття [21].

Не зважаючи на специфіку кожного типу дискурсу, їх об'єднують спільні функції, які вони реалізують:

- **емотивна:** аналіз психоемоційної атмосфери задля підбору адекватних комунікативних реакцій, враховуючи контекст комунікативної ситуації;
- **прогнозуюча:** зосереджується на передбаченнях тенденцій наукового, комунікативного, соціального чи медійного характеру, шляхом дослідження періодів розвитку різних галузей. Найбільшим чином прогнозуюча функція реалізується через академічний та медійний дискурси;
- **маніпулятивна:** дослідження артикуляційних та паралінгвістичних технік та засобів, націлених на сприйняття інформації аудиторією або конкретною людиною бажаним чином;
- **комунікативна:** вираження й передача комунікативних намірів задля виконання чи навпаки невиконання конкретних дій;
- **вокативна:** здійснення комунікативного впливу лінгвістичними чи артикуляційними засобами, що формує інше бачення ситуації, породжує сумніви;

- **когнітивна:** забезпечення продуктивних пізнавальних процесів, що сприяють подальшій обробці та структуризації інформації. Мета когнітивної функції полягає в обміні інформацією, виникненні нових академічних та соціальних концептів, передачі досвіду, розвитку мовленнєвих стратегій та комунікативних схем;
- **фактична:** встановлення контакту між членами комунікативного акту з урахуванням соціального статусу або посадової ієрархії. Метою реалізації даної функції є адекватна передача змісту з встановленням позитивного емоційного зв'язку між учасниками комунікації;
- **вибіркова:** селекція понять, які сприяють досягненню комунікативної рівноваги, що в свою чергу забезпечує ефективність та цікавість спілкування для всіх його учасників;
- **організаційна:** структуризація проведення наукового дослідження, публічних виступів, запланованої комунікації або соціальної взаємодії [56; 60].

Описані функції мають ключове значення й можуть бути втілені в кожному типі дискурсу для різних комунікативних, академічних та соціальних цілей. Організаційна, вокативна, когнітивна, емотивна та маніпулятивна функції нерозривно пов'язані з застосуванням артикуляторних особливостей, характерних для видів дискурсу, наведених у таблиці 1.3.

Дискурс та його функції суттєво змінюються під впливом контекстуальних факторів, визначаючи стратегію підбору лінгвістичних та фонетичних засобів комунікативного впливу. Таким чином, функціональна реалізація виконується в декілька етапів, наприклад, спочатку здійснюється оцінка комунікативної ситуації та її учасників (емотивна функція), в залежності від рівня формальності та контексту варіюється специфіка здійснення вокативної функції дискурсу, проте саме маніпулятивна місія визначає, які артикулятивні прийоми доречні з огляду на ситуацію та її мету [5, С. 137–146].

У своєму рукописі В. Кочубей зазначає, що залежно від типу дискурсу та функцій, які він має здійснити, виділяють різні види належної артикуляції. Найпоширеніша класифікація складається з наступних пунктів:

- чітка артикуляція, характерна для формальних дискурсів і спрямована на ефективне сприйняття аудиторією;
- нечітка артикуляція властива спонтанним розмовам повсякденного дискурсу;
- діалектна артикуляція – девіаційна вимова англійських фонем, що характерна для людей, які не є носіями мови [24].

Вибір типу артикуляції впливає на безліч чинників, проте й регулюється чималою кількістю факторів. Нечіткий тип артикуляції, яким здійснюється процес спілкування, може бути зумовлений психоемоційним станом мовця або порушенням його артикуляційного апарату. Однак свідома зміна типу артикуляції нерідко залежить саме від дискурсу. Наприклад, в межах кінодискурсу нерідко є характерним перехід від стандартної артикуляції до нечіткої або до діалектної з метою зображення емотивної поведінки та трансляції неочевидних деталей сюжету [48; 55, С. 19–53].

Глибокий аналіз різнотипних джерел, визначення ролі дискурсу та його функцій у підборі артикуляційних засобів та намір мовознавців не тільки докладно вивчити, а й структурувати настільки комплекс явище призвели до появи наступних дослідницьких підходів для вивчення дискурсу, що представлено в таблиці 1.4 [22, С. 160–170; 26, С. 98–101]:

Таблиця 1.4

Назва	Мета	Засоби реалізації
Лінгвістичний підхід	Аналіз застосування мовних елементів, прийомів і тактик у письмових текстах та процесі комунікації	Застосування прийомів структурного аналізу різних аспектів мовленнєвої діяльності, дослідження контексту повідомлення.
Раціональний підхід	Досягнення комунікативних цілей шляхом логічного викладу інформації та її	Методики критичного аналізу структури комунікативного повідомлення, демаскування необґрунтованих тез та висловів,

	критичного сприйняття, виявлення доречності застосованих аргументів	а також псевдологічних зв'язків через критичне вивчення інформації.
Публіцистичний підхід	Ефективне й результативне застосування медійного дискурсу для впливу на громадську думку через ораторські промови	Підбір влучних стилістичних засобів для промов; аналітичне дослідження минулого ораторського досвіду. При розгляді даного підходу з точки зору психолінгвістики, вдалим рішенням є застосування фреймів задля реалізації організаційної та прогнозуючої функцій дискурсу.

Варто звернути увагу на те, що раціональний підхід є втіленням логічної комунікативної ситуації, вільної від соціальних і традиційних впливів. Мета такого дискурсу полягає в забезпеченні обміркованого, виваженого спілкування, тому даний підхід найефективніше реалізується в науковому середовищі. Однак лінгвістичний підхід до вивчення дискурсу ґрунтується на розгляді даного поняття, як синонімічного терміну «текст». Цей підхід є важливим при проведенні філологічних досліджень, оскільки вимагає розгляду тексту не лише з формальної перспективи, а включає розгляд прихованого повідомлення мовця, його інтенції та враховує історико-соціальні умови при аналізі [60]. Подібна тактика є невід'ємною в процесі розбору ораторських виступів, опрацювання матеріалів кінодискурсу, роботи над літературними творами та інформацією в цілому. Відповідно публіцистичний підхід найбільшим чином відображає комунікативні особливості та мовленнєвий вплив суб'єкта на сприйняття поданої інформації, акцентуючи увагу на трьох ключових аспектах: його властивості, характеристики, а також цільовій аудиторії [25, 45].

Отже, дані підходи реалізують різні й у той самий час тісно пов'язані перспективи мовленнєвого аналізу, які зосереджені на вивченні варіативного й міждисциплінарного характеру цього поняття.

Актуальність вивчення зазначених підходів полягає у перспективі розвитку аналітичної здатності при роботі з комунікативними аспектами, а також сприятиме інтердисциплінарним дослідженням комплексного вивчення поняття *дискурсу* як явища, пов'язаного з лінгвістикою та артикуляцією, тому можна виділити три основних способи інтерпретації дискурсу, які виявились найбільш результативними у контексті дослідження, у схему, зображену на Рис. 1.1 [22, С. 164–165]:

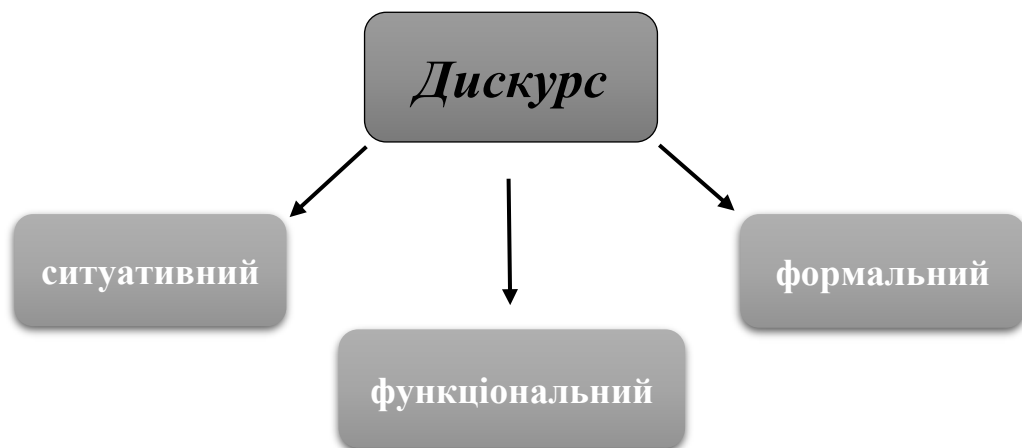

Рис. 1.1. Класифікація дискурсивної інтерпретації

Згідно з працею Ю. Косенко «Основи теорії мовної комунікації», *ситуативна інтерпретація* пов'язана насамперед з орієнтуванням на соціокультурні умови спілкування і передбачає уникнення експресивних артикуляційних засобів у рутинному мовленні й, як наслідок, активне їх застосування у літературному й культурному контекстах. Така різниця в прийнятності застосування артикуляційної девіації ґрунтується на різному сприйнятті слухачами інформації у варіативних контекстах, таким чином спілкування має субординативне значення, тобто є засобом інформативного обміну. Проте роль інформації та самого процесу комунікації нерідко

видозмінюються. Даний процес може бути зорієнтований на переосмисленні комунікативного досвіду та реструктуризації повсякденного мовлення в стилістично насичене нестандартними інтонаційними моделями, драматичним паузами та іншими засобами артикуляційної індивідуалізації [22, с. 162–170].

З огляду на *формальну орієнтацію* дискурсу, він розглядається як одиниця тексту, специфічною рисою якої є цілковита зв'язність речень та збереження провідної думки виступу або монологу. Варто зазначити, що така особливість проявляється й у фонетичному аспекті, наприклад, через застосування однієї артикуляційної тактики протягом виступу, уникаючи перепадів виразності [22, с. 23].

Аналізуючи функціональну інтерпретацію дискурсу, можемо зазначити, що результати дослідження його суті корелюють з принципами функціонування мови, їх дослідженням та зіставленням із формами дискурсу. Таким чином, дослідження даної теми є важливим для розуміння механізму взаємодії дискурсу та різних мовленнєвих аспектів, зокрема його впливу на процес артикуляції [20, С. 203 – 207].

Отже, поняття *дискурс* є міждисциплінарним, проте в розрізі нашого дослідження ми дотримуємося, визначення, що наводить О. О. Селіванова: «Дискурс – замкнута цілісна комунікативна ситуація (подія), складниками якої є комуніканти й текст як знаковий посередник, зумовлена різними чинниками, що опосередкують спілкування й розуміння (соціальними, культурними, етнічними а т. ін.), а також є зразком мовленнєвої поведінки в певній соціальній сфері, що має певний набір змінних» [39, С. 569–570].

Проаналізувавши різні види дискурсу, ми визначили мету та засоби реалізації лінгвістичного, раціонального та публіцистичного підходів до вивчення цього поняття. Більш того, ми встановили, що артикуляція й дискурс – взаємозалежні категорії, оскільки зміни в процесі артикуляції можуть як підсилити дискурсивне повідомлення, так і порушити норми мовленнєвої взаємодії, характерної для конкретного дискурсу. Різні види дискурсів вимагають різних артикуляційних прийомів, що підтверджує висунуту гіпотезу:

артикуляція не є суто технічною складовою мови, а виступає засобом самовираження у різних контекстах.

Висновки до розділу 1

У межах представленого кваліфікаційного дослідження передбачено проведення комплексного аналізу впливу артикулятивних особливостей особистості на різнотипні дискурси. У Розділі I увагу зосереджено на теоретичному осмисленні сутності таких ключових понять, як артикуляція, проксеміка, психолінгвістика, мовлення, дикція, дискурс, а також їх зв'язку з темою дослідження. Ці категорії є важливими елементами вивчення процесу комунікації та визначають якість мовленнєвої взаємодії у різних дискурсивних контекстах.

Вивчаючи артикуляційний апарат, ми встановили, що його формування починається з моменту народження і триває впродовж періоду розвитку дитини під впливом різних чинників. Розуміння цього процесу є важливим для оцінки мовленнєвих можливостей і потенціалу людини. Окреслено основні етапи формування артикуляційного апарату, описано порушення артикуляції, які виникають у період онтогенезу. В межах представленого дослідження проаналізовано кілька видів таких порушень. Фокус уваги зосереджено на впливі даних дефектів артикуляційного апарату на формування мовної особистості та значущості їх розуміння для професійної акторської діяльності. Варто зазначити, що дослідження ролі артикуляції й дикції у кінодискурсі є суттєвим для розкриття індивідуальних характеристик мовлення акторів у подальших практичних дослідженнях.

З погляду лінгвістики, *артикуляція* – це положення та процес роботи органів мовлення при вимові звуку. Однак, в нашому дослідженні ми не розглядаємо артикуляцію лише як фізіологічне явище. Чітка вимова голосних та приголосних звуків впливає на виразність дикції, яка, в свою чергу, не існує окремо від супрасегментних одиниць вимови, тобто інтонації та наголосу. Інтонація організує мову фонетично, надаючи змісту та синтаксичним

структурам стилістичного забарвлення й експлікуючи емоції. Мелодика, ритм, темп, паузація, тембр, що є складовими інтонації, разом з чіткою артикуляцією й дикцією, є практичним інструментом для відтворення артикулятивних особливостей кіногероїв та перевтілень під час соціальних виступів на сцені, що дозволяє уявити героя вже на рівні слухового сприйняття. Разом – артикуляція та інтонація – вагомо впливають на формування образу мовця.

Для глибшого розуміння механізмів мовної ідентифікації ми розглянули поняття мовної компетенції та мовної особистості, більш того, досліджено, яким чином артикулятивні особливості впливають на позитивну індивідуалізацію мовлення у різних видах контексту. З тією ж метою обґрунтовано актуальність вивчення засобів мовленнєвого впливу, оскільки індивідуалізація мовлення через майстерне маніпулювання артикуляцією є необхідною складовою сучасної ефективної комунікації. Цей аспект набуває особливого значення у світі, де якісна комунікація стає ключовою умовою успіху в багатьох професійних сферах.

У рамках даного дослідження у таблиці представлено інтонаційні моделі англійської мови, які не лише демонструють артикулятивний лад руху тону, а й розкривають емоційні відтінки, що передаються через інтонацію. Також ми описали основні типи дискурсів, беручи до уваги специфіку теми кваліфікаційного дослідження. Визначили функції, які реалізують такі види дискурсу, як англomовний, академічний, театральний, медійний, соціальний, кінематографічний та кінодискурс, а також зазначили підходи до їх вивчення.

Відтак, артикуляційні особливості виконують чимало функцій, зокрема, створюють образ мовця, формують бажане ставлення до висловленої інформації, здійснюють емоційний вплив на учасників комунікації, вказують на соціальний статус мовця, рівень його розумових здібностей, а також можуть бути використані у акторській майстерності для відтворення образу персонажа чи емоційного впливу на глядачів. На цій основі ми проаналізували доречність конкретних артикулятивних засобів у різних контекстах. Даний аналіз

підтвердив, що артикуляція – динамічний засіб індивідуалізації мовлення, який здатний адаптуватись до соціальних та ситуативних вимог.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АРТИКУЛЯТИВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ПРИКЛАДІ РОЛЕЙ ТА СОЦІАЛЬНИХ ВИСТУПІВ БЕНЕДИКТА КАМБЕРБЕТЧА

2.1. Вплив артикулятивних особливостей на сприйняття персонажів

Артикулятивні особливості як засіб індивідуалізації мовлення виявляють свою ефективність у всіх професійних сферах. Важко переоцінити їх значення в кінодискурсі, оскільки їх використання акторами якісно змінює сприйняття персонажів глядачами. Через артикуляцію формується враження про рівень інтелектуальних здібностей, характер, темперамент, психоемоційний стан та навіть статус кіногероя.

Найбільше вплив артикуляції помітний у детективному жанрі, у якому реалізуються різнотипні комунікативні ситуації, сповнені прихованими повідомленнями. Яскравим прикладом є британський серіал «Шерлок», у якому головну роль виконує відомий еталонним британським акцентом Бенедикт Камбербетч.

Шерлок Холмс – це персонаж, який є втіленням геніальності, аналітичного розуму, дедукції. Серіал є сучасною інтерпретацією класичної історії сера Артура Конан Дойла з додаванням нових сюжетних поворотів і починається зі знайомства з головними героями – Шерлоком Холмсом та Джоном Ватсоном.

Для успішного втілення персонажу та передачі усіх відтінків його складної особистості Бенедикту Камбербетчу довелося глибоко проаналізувати психологічний портрет свого героя, а його високий рівень володіння мовою та голосом допомогли артикулятивно передати характер Шерлока таким чином, що з перших хвилин телесеріалу глядачі сприймають його як справжнього генія. Впевнене мовлення й чітка артикуляція звуків вказують на виваженість рішень та роблять акцент на його інтелектуальних здібностях. Використовуючи артикуляцію як інструмент когнітивного впливу, Бенедикт Камбербетч формує характер сприйняття особистості героя, його професійну компетентність та соціальний статус.

Уперше глядач знайомиться з сучасним Шерлоком Холмсом у серії “*A Study in Pink*”. Мовленнєва діяльність головного героя створює образ харизматичної, стриманої, проте часом ексцентричної особи. Внутрішня динаміка персонажу виражається через ритм і темп мовлення, його висока швидкість навіть під час складних обмірковувань та розрахунків вказує глядачеві на вміння швидко аналізувати ситуацію та здатність приймати рішення миттєво. Прикладом цього є перша зустріч Шерлока та Ватсона: головний герой робить логічні висновки про стиль життя та звички Джона Ватсона за лічені хвилини. Швидкість висловлювання думок відображає його геніальність та нестримну розумову діяльність; короткі ритмічні паузи, які вводить Бенедикт Камбербетч між окремими фразами, акцентують увагу на важливості кожної думки та дозволяють глядачеві послідовно сприймати інформацію.

Питання мають переважно стислий характер, вимовляються дружелюбно, із середньою швидкістю, в даному контексті вказуючи на те, що Шерлок все ж таки розраховує на розуміння.

Особливістю даного персонажу є його демонстративна емоційна відстороненість по відношенню до інших людей, що безпосередньо проявляється в його манері спілкування. Психологічна дистанція відображається в зменшенні інтонаційних коливань, домінуванні монотонних інтонацій, нерідко імплується. Таким чином підкреслюється його розумова перевага над іншими, демонструється його зверхнє, беземоційне, а іноді навіть дратівливе ставлення до оточуючих.

Різкий інтонаційний підйом спостерігається при знаходженні важливих підказок або розкритті таємниці. Доцільно зауважити, що Шерлок завжди висловлює щиру подяку, про що свідчить низхідний рух тону та вузький діапазон. Даними інтонаційними прийомами актор створює ампуа героя, який має позитивні емоції лише по відношенню до свого покликання.

Шерлоку постійно доводиться взаємодіяти з персонажами, яких він відверто зневажає, прикладом такого героя на початку першого епізоду є Ватсон, а також поліцейський на ім'я Андерсон. Зверхнє ставлення до них передається

через артикуляційні модуляції: зниження тону, а також контроль артикуляційного процесу для надання голосу глибини створюють образ особи, яка відкрито домінує над співрозмовниками. Проте інтелектуальна пристрасть змушує Шерлока на деякий час забути про оточуючих, а отже й тон змінюється на більш легкий і позитивний.

Діалогічне мовлення майже повністю позбавлене емоційності, окрім випадків, коли головний герой вдається до саркастичного гумору та висміювання інших. Забезпечення емоційної стриманості шляхом контролю артикуляції ззовні проявляються через скуті рухи губ. Його мовлення позбавлене жалю та співчуття, як показано в сцені, де Холмс знаходиться в медико-криміналістичній лабораторії. У ситуаціях подібного характеру артикуляція головного героя переважно залишається чіткою та впорядкованою, складаючи образ людини, яка завжди керується логікою.

Різкі емоційні сплески Шерлока зазвичай мають негативний відтінок. Цікавою для розгляду є ситуація у епізоді *“A Study in Pink”*, коли Шерлок помилився в одному з суджень про Ватсона, що викликало бурхливу реакцію. Як наслідок, він виголошує слово *“sister”* навмисно порушуючи правильну звуковимову, роблячи звучання даного слова занадто «шиплячим». Візуально така яскрава девіація вимови за рахунок зміни артикуляційних позицій та виникнення в них напруги зробила діалог дуже експресивним.

У епізоді *“The Blind Banker”* спостерігається більший контраст між стриманою артикуляцією Шерлока та його комунікативним самовираженням у періоди емоційної напруги. Бенедикт Камберетч видозмінює просодичні елементи мовлення – силу вимови слів, комунікативне забарвлення та темп мовлення.

Доречним прикладом застосування такого комплексного прийому є сцена, де головний герой критикує детектива за неуважність та необізнаність, репліка Шерлока починається нейтральною інтонацією, яка виражає відверту байдужість та вказує на те, що ніякого здивування ситуація в нього не викликає, проте після слова *“solution”* інтенсивність кожної наступної лексичної одиниці зростає. Чим

більше Камбербетч окремо виділяє кожне слово, тим інтенсивніше виражається агресія, яку головний герой відчуває по відношенню до непрофесійності детектива Диммока: *“Wrong, it’s **one possible** explanation of some of the facts. You’ve got a **solution** that **you like**, but you are **choosing** to ignore **anything** you see that doesn’t **comply** with it. Wound’s on the **right** side of his head. Van Coon was **left-handed**”* [68]. Таким чином актор використовує артикуляційні прийоми задля передачі психоемоційного стану, розкриває істинне відношення головного героя до людської некомпетентності та нові сторони його характеру, який зазвичай залишався стриманим та непохитним.

Як і в попередніх серіях, Бенедикт Камбербетч вдається до значного прискорення мовлення з метою зображення потоку свідомості, характерного для його персонажу, даючи глядачам відчутти натиск геніального розумового процесу. Пояснюючи важливість символів у новій справі, Шерлок промовляє наступну репліку пришвидшено й без пауз:

The world’s run on codes and ciphers, John. From the million-pound security system at the bank to the PIN machine you took exception to. Cryptography inhabits our every waking moment [68].

Уміло керуючи голосом, тоном і темпом, актору вдалося весь час тримати увагу глядачів лише на власному персонажі. Більш того, цей артикуляційний прийом створює враження, що лише Шерлок здатен на розв’язання такого роду задач.

Довершеність образу Шерлока Холмса досягається завдяки його саркастичному тону. Ця особливість досягається шляхом зміни артикуляції на неприродно чітку й переважно зустрічається у коротких реченнях. Наприклад, на поставлені питання головний герой саркастично відповідає: *“How did you know?”* або *“Like what?”* [68]. Діалоги з поліцейським на ім’я Андерсон завжди сповнені саркастичними висновками та докорами, наприклад: *“I’m not implying anything. I’m sure Sally came round for a nice little chat, and just happened to stay over”* [68]. Саркастичний тон досягається не тільки через неприємний сенс відповіді, а й шляхом уповільнення темпу мовлення та чітким підкресленням

кожного слова. Характер такої відповіді досить різкий та зухвалий, оскільки демонструє зневагу до співрозмовника.

Найбільша емоційна напруга спостерігається у фінальній серії сезону, протистояння ворогу – Моріарті, розкриває нові особистісні риси головного героя.

Намагаючись зрозуміти суперника, мовлення Шерлока значно змінюється: чітка та впевнена артикуляція, яку ми спостерігали при комунікації з іншими персонажами, змінюється на виважену та обережну, що проявляється шляхом звуження діапазону голосу, уповільненим темпом мовлення.

Репліку *“Bought you a little getting-to-know-you present. That’s what it’s all been for, isn’t it? All your little puzzles making me dance. All to distract me from this”* [68] Камбербетч вимовляє холодно, досить тихо та повільно, проте з ледве помітним саркастичним тоном, що є своєрідним натяком глядачам про те, що він намагається зрозуміти суперника та якнайшвидше вивідати його план.

У реченні *“A-a-a-all to distract me from this”* [68] перше слово вимовляється дуже протяжно, такий прийом є своєрідною маніпуляцією, висміюванням суперника. Кульмінація досягається драматичною паузою та фінальною реплікою: *“Catch you / later”* [68]. Між першими двома словами була введена пауза середньої довжини, а перед словом *“later”* зтяжна драматична пауза. З одного боку, введення довгої паузи підсилює враження та підвищує рівень емоційної напруги, з іншого – це можливість для глядача осягнути складність взаємовідносин Шерлока та Моріарті, а також сформуванню враження від їх протистояння. Доцільно зазначити, що саме вимова слова *“later”* висхідним тоном допомагає глядачам помітити сумніви Шерлока у власних силах.

Продемонстрована Бенедиктом Камбербетчем інтонаційна гнучкість під час ведення маніпулятивних діалогів у першому епізоді другого сезону під назвою *“A Scandal in Belgravia”* є яскравим прикладом ефективності застосування артикуляційних прийомів. Намагаючись отримати інформацію від персонажу на ім’я Айрін Едлер, Шерлок пом’якшує інтонацію, роблячи її виразною, як у наступних фразах: *“Miss Adler, I presume”*; *“You think I’m a vicar*

with a bleeding face” [68]. Переслідуючи власні цілі, Шерлок ввічливо спілкується, наведені речення позбавлені різких інтонаційних підйомів. Причиною цього є бажання отримати від співрозмовника якнайбільше інформації, а наявність різких інтонаційних переходів привернула б увагу Айрін до комунікативної стратегії, яку обрав Шерлок – слухати більше, ніж говорити.

Даний епізод з Айрін заслуговує на увагу й через те, що переконливість мовлення Шерлока досягається шляхом інтонаційного виділення кожного слова низхідним тоном у реченні *“I don't know the code”* [68]. Оскільки за сюжетом ситуація з Айрін та грабіжниками була надзвичайно напруженою та навіть екстремальною актор вимовляв дане речення чотири рази, поступово підвищуючи тон голосу та подовжуючи паузи між словами. Даний інтонаційний прийом також може застосовуватись для демонстрації впевненості у собі.

Останній епізод другого сезону *“The Reichenbach Fall”*, сповнений напруженими ситуаціями. У кульмінаційних моментах артикуляція головного героя характеризується помітним стисканням зубів. З точки зору психолінгвістики, така поведінка вказує на високий рівень стресу, який переживає людина, а також на проблеми з прийняттям важливих рішень, тобто відображає внутрішню напругу.

Подібну функцію виконує й нервово стискання губ та судомні рухи щелепи у серії третього сезону під назвою *“His Last Vow”*: під час спілкування з Магнусеном Шерлок почувався невпевнено, розмовляв повільніше, намагаючись приховати власні емоції. Такий прийом дозволяє глядачам легко розпізнати психологічний дискомфорт головного героя, або навіть емоційне виснаження. Отже, Бенедикту Камбербетчу вдається майстерно адаптувати психоемоційні прояви та відображає зміни внутрішнього стану відповідно до сюжетних поворотів.

У фінальному сезоні телесеріалу ми спостерігаємо за новим образом Шерлока, який має небагато спільного з образом, який створив Бенедикт Камбербетч у першому сезоні. Холмс проявляє відкриту байдужість до оточуючих та навіть по відношенню до друзів. Новий вектор поведінки

найбільшим чином відображається у їдких та саркастичних відповідях на запитання. Такий ефект досягається висхідною інтонацією відповідей на отримані питання та нейтральною інтонацією тих питань, які герой ставить друзям, а також витримкою паузи середньої довжини, перш ніж дати відповідь на адресоване йому питання. Наприклад:

“Oh, this is a good one. Is it my birthday? You want help?” [68].

У перших двох реченнях домінує висхідний рух тону, фінальна частина повідомлення відображає докір та вимовляється саркастично. Друге речення репліки відрізняється логічним наголосом на слові *“birthday”*, артикуляційні особливості вимови даного речення додатково підсилюються мімікою актора, зокрема, саркастичною усмішкою та легким підняттям брів, що експлікує іронічне здивування.

Наведемо ще один приклад:

“Anything you say, Giles. Just kidding” [68].

Шерлок навмисно «плутає» ім'я співрозмовника з метою прояву зневаги та надання своїм словам насмішливого відтінку, він вимовляє речення протяжливо та з висхідною інтонацією.

Варто зауважити, що, відповідаючи на запитання інших учасників комунікації, головний герой зазвичай вдається до однієї із наступних комунікативних стратегій реагування:

1. **Відповісти одним словом.** Проаналізувавши відповідні уривки з телесеріалу, ми виділили слова, які застосовувалися Шерлоком найчастіше як у рамках допиту підозрюваних, так і при взаємодії з колегами: *“clearly”*, *“silly”*, *“obviously”*, *“excellent”*. У більшості випадків відповіді виголошувались низхідним тоном і лише іноді вимова була сценічно розтягнута та з висхідною інтонацією. Даний спосіб допомагає головному герою натякнути на небажання продовжувати розмову або уникнути розкриття важливої інформації іншим людям, як видно з наступного діалогу:

Molly: *“Whose phone is it?”*

Sherlock: *“A woman’s”* [68].

Подібна відповідь не надає жодної цінної інформації, вимовляється швидким темпом з рівним тоном голосу та низхідною інтонацією.

Спостерігається тенденція відповідати на альтернативні запитання словом “both”, наприклад:

Jim Moriarty: “*Is that a British Army Browning L9A1 in your pocket, or are you just pleased to see me?*”

Sherlock Holmes: “*Both*” [68].

2. **Відповісти питанням на питання.** Мета такої стратегії полягає у можливості дізнатися, що відомо співрозмовнику перш ніж давати розгорнуту відповідь, наприклад:

Irene: “*I need to know how was it done?*”

Sherlock: “*What?*”

Irene: “*The hiker with bashed-in head... How was he killed?*” [68].

Шерлок вимовив слово “what” низхідним протяжним тоном, що змусило співрозмовника негайно деталізувати питання.

3. **Дати повне роз’яснення щодо власного бачення ситуації.** Найчастіше Шерлок Холмс вдається до даної комунікативної стратегії у кінці обговорення, зібравши всю необхідну інформацію та проаналізувавши ситуацію, він робить геніальне заключення й, вирішуючи маленьку загадку, стає на крок ближче до кульмінації історії. Така відповідь значно відрізняється від попередніх варіантів своєю швидкістю. Всі логічні висновки Шерлок виголошує швидким темпом з рівним тоном, зрідка імплуючи паузи. Артикуляція при цьому залишається чіткою, якість дикції зберігається. Така відповідь звучить рішуче, професійно та впевнено. Влучним прикладом є наступна репліка, вимова якої при стандартному для англійської мови ритмі займає 57 секунд, Бенедикту Камбербетчу знадобилося 35 секунд: “*Come on, it’s not a code, these are seats on a passenger jet. Look, no ‘I’ because it can be mistaken for one. No letters past ‘K’, the width of the plane is the limit. The numbers always appear not in sequence, but the letters have little runs of sequence all over the place: families and couples sitting together. Only a Jumbo’s wide enough for a letter ‘K’ or rows past 55, so there’s*

always an upstairs. A row 13 eliminates superstitious airlines. The style of the flight number – ‘007’, eliminates a few more. Assuming a British point of origin because of the original source of information and assuming the crisis is imminent, the only flight that matches all the criteria and departs within the week is the 6.30 to Baltimore tomorrow from Heathrow airport” [68].

Враження від комунікативної спроможності Шерлока значно підсилюється за рахунок контрасту з менш чітким та повільним мовленням Джона Ватсона, який втілює образ звичайної людини.

Швидкий темп мовлення, чітка вимова приголосних, варіативна інтонація та контроль над емоціями роблять Шерлока винятковим серед інших персонажів і дозволяють глядачеві відчувати його інтелектуальну перевагу. Ці особливості артикуляції підсилюють загальний образ персонажа, роблячи його не лише цікавим, але й складнішим для сприйняття, що привертає увагу глядачів та викликає повагу.

Доцільно здійснити аналіз образу Шерлока з точки зору *проксемики*, яка підтверджує висновки, яких ми дійшли, вивчаючи особливості його артикуляції. Як правило, Шерлок завжди зберігає адекватну комунікативну дистанцію, яка полягає у мінімізації емоційного залучення у взаємодію з іншими, уникненні зайвих жестів та емоційних проявів. Це вказує не тільки на його професійне ставлення до процесу спілкування, а й на емоційну відчуженість, а також перманентне зосередження уваги на логічності дій, висновків, суджень. Однак подібна дистанція нерідко допомагає переходити в позицію спостерігача та ефективно застосувати дедукцію.

Аналіз обраних епізодів з чотирьох сезонів серіалу показує, що Шерлок завжди намагається домінувати під час комунікативного акту, це проявляється наступним чином:

- Холмс завжди перший закінчує розмову, встає зі столу, покидає приміщення;
- головний герой часто реалізує власні інтенції одразу, не пояснюючи своїх намірів напарнику Ватсону та не чекаючи на нього;

- нерідко мета реалізованих ним артикуляційних та фонетичних прийомів полягала саме в самоствердженні.

Головний герой майже ніколи не наближається занадто близько до інших людей, що є показником його соціальної ізоляваності, саме тому сцена з Молі у третьому епізоді другого сезону, у якій Шерлок вперше достатньо сильно наблизився до іншої людини, має ключове значення. Рідкість таких моментів підкреслює емоційну глибину та інтимність ситуації, яка додатково акцентується такими артикуляційними засобами, як тихіший і повільніший тон з паузами середньої довжини, більш того, було здійснено перехід від еталонної чіткої дикції до звичайної. Це одразу змінило сприйняття образу Шерлока, оскільки вперше його було зображено як людину, якій теж властиві такі почуття, як страх, тривога та занепокоєння.

Проксеміка має значний вплив не лише на характер сприйняття образу головного героя, а й корелює з його артикуляцією. У емоційно-напружених моментах Холмс контролює ситуацію, маніпулюючи дистанцією між співрозмовниками, таким чином він посилює психологічний натиск або підсилює враження від свого високоінтелектуального стилю мовлення. Частота використання пауз та їх довжина також пов'язані з комунікативною відстанню: чим коротша відстань між Шерлоком та іншим персонажем, тим довші та частіші паузи. Як правило, це додає сцені драматичності, підкреслюється її вирішальний характер. На віддаленій дистанції паузи коротші, відтак зберігається швидкість передачі інформації.

Артикуляція, без сумніву, є інструментом когнітивного впливу, завдяки чому Бенедикт Камбербетч формує характер сприйняття особистості Шерлока Холмса та враження від його професіоналізму та інтелектуальних здібностей.

Аналіз телепроєкту показав, що внутрішня динаміка персонажа значною мірою формується через *рух тону, звуження / розширення діапазону голосу та гучність вимови*, які значною мірою пов'язані між собою, оскільки створюють емоційну динаміку висловлювань, відображають як зміну настрою головного героя, так і підкреслюють еволюцію його особистості, а також уможливають

вираження інтонаційних контрастів. Варто зазначити, що рух тону в реченні виступає одним із ключових інструментів для передачі психоемоційних особливостей Шерлока, слугує засобом створення емоційного контексту та сприяє побудові бажаного образу головного героя. Більш того, дослідження показало, що інтонаційні девіації, найчастіше спостерігаються у моменти роздратування, при реалізації сарказму у мовленні та у моменти раптового усвідомлення ключових підказок до розгадки. Результативність таких прийомів не викликає сумнівів, що підтверджується й частотою їх застосування, яка становить 37,5 %.

Девіації мовлення спостерігаються не тільки у відхиленні від стандартних інтонаційних моделей, а й у процесі *артикулювання*, що становить 17,5 %. Такі відхилення включають атипову вимову звуків, або їх надмірну чіткість, що сигналізує про емоційний стан персонажа, його відношення до ситуації або оточуючих.

Частота використання довгих драматичних *пауз* або повне їх уникнення у мовленні персонажа складає 17,5 %, що характерно для комунікації під час пояснення своїх ідей іншим, а також під час критики. Загалом більшість пауз вставляється відповідно до вимог контексту.

Ритм та швидкий темп мовлення характерні для демонстрації розумової діяльності Шерлока, а також для створення натяку глядачам, що головний герой наближається до розв'язання загадки. Використання Б. Камбербетчем *уповільненого темпу мовлення* вказує на прояв зухвалості та зневаги до співрозмовника, спроби домінувати у діалозі. Особливості мовлення Шерлока, що базуються на варіюванні темпу мовлення, складають 15 %, що свідчить про важливість темпу у розкритті інтелектуальних та комунікативних особливостей героя, однак дана характеристика не є провідною.

Застосування *невербальних засобів спілкування* становить 12,5 %, що підкреслює відстороненість та холодність Шерлока, яка проявляється не лише в монотонності та беземоційності мовлення, але й у стриманості жестів.

Отже, здійснивши аналіз ролі Бенедикта Камбербетча у телесеріалі «Шерлок», ми виділили й детально проаналізували застосовані ним артикуляційні прийоми. Основна увага приділена тому, яким чином артикулятивні особливості та вміння керувати голосом допомагають актору маніпулювати увагою глядачів, й, більш того, зробити образ персонажа харизматичним і геніальним.

З огляду на тему кваліфікаційного дослідження, ми вважаємо за необхідне дослідити й інші кінострічки Бенедикта Камбербетча. Доцільно проаналізувати його роль у телесеріалі «Ерік», оскільки це дозволяє не тільки порівняти його акцент у телепроектах британського та американського виробництва, але й дослідити еволюцію артикуляційної майстерності актора.

Події серіалу відбуваються у Нью-Йорку в 1980-х роках. Вінсент – головний герой у виконанні Бенедикта Камбербетча, намагається знайти сина, який зник по дорозі до школи. Втрата дитини зводить Вінсента з розуму, його відчайдушна поведінка починає лякати оточуючих. Значний інтерес у контексті даного дослідження становлять артикуляційні особливості, які допомогли Бенедикту Камбербетчу передати емоційні страждання спричинені трагедією.

Бенедикт Камбербетч відомий своєю акторською універсальністю, яка дозволяє йому адаптуватись до різних акцентів та кіностилів. Не зважаючи на те, що британський акцент вважається ключовим елементом екранних образів актора, Камбербетч часто використовує характерний для жителів Нью-Йорку американський акцент. Актор проявляє володіння різними акцентами, що підкреслює високу мовленнєву майстерність та здатність до трансформації голосу. Яскравим прикладом цього є саркастичний жарт Вінсента, який побудовано на переконливій демонстрації *шотландського акценту* у наступній репліці: “*You’re a top-headed kid. Why would you wanna get stuck down in this grime? Run, kid, run?*” [66]. Артикуляційна особливість даного речення полягає у наявності “*rolled r*” – артикуляція “*r*”, що супроводжується вібрацією язика та надає вимові виразного звукового ефекту у словах “*grime*” та “*run*”. Слово

“*stuck*” вимовляється шипляче, а падаюча інтонація речення поєднана з акцентуванням кожного окремого слова.

Особливість нью-йоркського діалекту, яким розмовляє персонаж Бенедикта Камбербетча, полягає у наступних рисах:

- подібна до британського акценту нечітка або зглажена вимова “*r*”: “*We have to stick together*”; “*Your money is not gonna bring Edgar back*” [66];
- гортанне скорочення при вимові “*t*” в середині слова: “*Someone has to be at the apartment if someone calls, if he comes home*” [66];
- в середині слів “*th*” асимілюється до звуку “*t*” або “*d*”: “*He is my father*”; “*And then you take a right and then left, it’s St. Edith’s*” [66].

Бенедикт Камбербетч вміло адаптує артикуляційний апарат та акцент залежно від ролі, також можна помітити зміну загального підходу до вимови звуків та інтонування речень. Властива Бенедикту Камбербетчу еталонна дикція зберігається, однак помітно, що ротові м’язи дуже розслаблені під час артикуляції, таким чином досягається характерна американській вимові легкість та прозорість.

Ритм мовлення у телесеріалі «Ерік» досить рівний і відрізняється повільністю порівняно з «Шерлоком». Ця відмінність обумовлена характером персонажа, який постає як звичайна людина, манера його мовлення емоційна й одночасно розмірена. Інтонація теж зазнала американського впливу: на відміну від стриманого британського акценту, мовлення Б. Камбербетча у даному проєкті характеризується ширшим діапазоном голосу, рух тону часто змінюється без різких спадів чи підйомів, що створює враження плавності та природності мовлення.

Отже, інтонаційна манера Б. Камбербетча набула рис доброзичливості, що усунуло надмірну серйозність або відчуженість тону, прикладом цього є діалог головного героя з детективом на ім’я Майкл, оскільки навіть при неприємних обставинах комунікативний акт залишається адекватним.

Водночас можна навести й протилежний приклад, як перебування Вінсента за ґратами. Відчайдушність й емоційне виснаження були виражені не

інтонаційними прийомами, а через підвищення протяжності голосних звуків та зміну динаміки артикуляції – вокальної форсації, яка полягає у навмисному посиленні гучності голосу за рахунок підвищеного напруження артикуляційного апарату.

На початку першого епізоду ми знайомимось з рутиною головного героя, що дає нам можливість оцінити його стандартне мовлення. Оскільки Вінсент зображений як агресивна особистість, його артикуляційні особливості підкріплюють цей образ. Спостерігаються виражені інтонаційні контрасти, що супроводжуються активною мімічною діяльністю та відображають нестримні негативні емоції серед яких відраза та невдоволення життям.

У другому епізоді напруга посилюється, а переживання головного героя виявляються через помітну скутість артикуляційного апарату, невелике заїкання та повторення слів двічі: *“No, no. I gotta go work”*; *“I... I need to get Edgar’s puppet on the show”*; *“I know, I know”*; *“Go away, go away”* [66].

У третьому епізоді досліджуваного телесеріалу простежується вживання саркастичного тону, який ілюструє нетерпимість головного героя до корумпованих нью-йоркських політиків:

Vincent: *“Oh, Councillor Costello! Twice in one week. Lucky me. Hey, is it true that city hall is giving \$100,000 to the Sunshine Charity? You gotta gag Jerry. It’s the talk of the town.”*

Jerry: *“It’s a great cause, and you got your charity event coming up. We were eager to cheap in.”*

Vincent: *“Oh, how a charity that helps the poor goes hand-in-hand with your plan to bus the homeless out of this city is kind of remarkable”* [66].

Наведений діалог чудово ілюструє ефективне поєднання саркастичних лексичних засобів із властивим їм висхідним тоном, мовлення супроводжується пасивним сміхом та мімікою.

Однак геніальність Бенедикта Камбербетча як актора особливо помітна в сцені, де він представляє керівництву Еріка – нового персонажа свого телешоу, розробленого за образом, який вигадав його зниклий син. У цій сцені актор

кардинально змінює свій голос, роблячи його майже невпізнаваним, майстерно використовує широкий спектр інтонаційних прийомів для підкреслення емоційної глибини та драматизму моменту.

Персонаж Бенедикта Камбербетча в цьому кінопроекті відрізняється своєю унікальністю, оскільки його образ базується не лише на вербальному вираженні думок та почуттів, але й на ефективному використанні невербальних засобів комунікації. Емоційний спектр відображається через жести, міміку та загальну поведінку героя. Надвисокий рівень стресу та бажання уникати людей зображуються актором шляхом переривання діалогів, адже неможливість вислухати співрозмовника вказує на вразливість головного героя. Вінсент нерідко затуляє обличчя руками, що говорить про недовіру до соціуму, страх бути неприйнятним.

Проксемічний аналіз неоднорідний протягом телесеріалу, оскільки особистість Вінсента істотно змінюється під впливом життєвих випробувань. Такий підхід створює образ складного персонажа, адже невербальні засоби, зображуючи внутрішній конфлікт, яскраво підкреслюють саме його вразливість. Використані Бенедиктом Камбербетчем артикуляційні та невербальні прийоми дозволяють встановити глибокий емоційний зв'язок між персонажем та глядачами. Не зважаючи на те, що інші герої телесеріалу засуджують Вінсента, у глядача подібні почуття не виникають.

Висновки, що випливають із аналізу персонажів Бенедикта Камбербетча в серіалах «Шерлок» та «Ерік» демонструють суттєву різницю в стилі їх втілення. Обидва герої є геніальними й успішними особистостями, проте їх поведінка та шляхи самовираження майже не мають спільних рис, за винятком саркастичного стилю мовлення.

У «Шерлоку» акцент поставлено на гостроті мислення та холодній логіці, що виражається ідеальною дикцією, інтонаційними переходами та шляхом прискорення артикуляції мовлення. Однак у телесеріалі «Ерік» головний герой є сімейною людиною, чиє мовлення набагато стриманіше. Попри спрощену

вербальну комунікацію, наявні складні артикуляційні прийоми, що передають складність внутрішнього світу Вінсента.

Бенедикт Камбербетч демонструє здатність адаптувати артикуляцію відповідно до образу персонажа. Створюючи правдоподібний і глибокий образ. Його підхід до відтворення свого героя в даному проєкті підкреслює вразливість та людяність Вінсента, яка контрастує з трудоголізмом Шерлока. Майстерне використання британського та американського акцентів, невербальних засобів мовлення, пауз та інтонаційних моделей дозволяють глядачеві повністю зрозуміти образи персонажів актора.

2.2. Порівняльний аналіз взаємодії артикуляції та змісту виступів Бенедикта Камбербетча

Бенедикт Камбербетч вирізняється винятковою здатністю до артикуляційної адаптації відповідно до змісту та емоційного контексту кожного виступу. Художнє декламування листів для Б. Камбербетча є своєрідною можливістю продемонструвати акторську майстерність.

Головний акцент поставлено на досягненні балансу між проявом акторської майстерності та трансляцією змісту, забезпечуючи їх ефективну взаємодію задля здійснення мовленнєвого впливу тексту на публіку.

Більш того, більшість подібних виступів присвячена висловленню власної позиції щодо важливих політичних, екологічних та соціальних питань. Публічне читання листів залучає аудиторію до роздуму над сучасними проблемами та спонукає їх до дій.

Враховуючи специфіку кваліфікаційного дослідження, ми вважаємо доцільним в даному підрозділі звернути увагу саме на декламаторський талант актора, що дозволяє дослідити, як майстерно Бенедикт Камбербетч адаптує тон, голос та артикуляцію під різні ролі та жанри, тим самим підсилюючи психологічну глибину змісту.

Декламування листа англійського військового Кріса Баркера до його коханої Бессі Мур, збереженого з часів Другої світової війни, розкриває талант

актора у новому світлі, оскільки Б. Камбербетч здебільшого відомий ролями в інтелектуально-детективних та фантастичних кінокартинах, а його участь у романтичних сценах обмежена. Це робить аналіз даного виступу особливо цікавим і доречним, адже дозволяє порівняти, яким чином добираються артикуляційні прийоми у різних контекстах та жанрах.

Вже на початку листа актор демонструє тонку емоційну виразність та проникливість, вимовляючи з бездоганною артикуляцією наступні речення: *“I’ve just heard the news that all the army men who were held POW to return to their **homes**./ Because of the shipping situation we may not commence to go before the end of February, but can **probably** count on being in England sometimes in **March**,/ maybe **sooner**. It has made me very **warm** inside. It’s terrific,| wonderful,|| **shattering**”* [67].

Зачитуючи дану частину пришвидшеним темпом, актор робить значний акцент на слові *“homes”*, виділяючи його низхідною інтонацією та підвищеним тоном голосу, а також за допомогою невербальних засобів комунікації, а саме: широкою усмішкою та здійманням голови для встановлення прямого зорового контакту з камерою. Даний прийом влучно передає контекст повідомлення, оскільки зробивши інтонаційний акцент саме на цьому слові, декламатор наголошує на значенні слова «дім» для військових, передаючи позитивні емоції, які в них при цьому виникають.

Протяжність голосних звуків у контекстуально важливих словах *“March”* та *“warm”*, вказують на довгоочікуваність події, а висхідна інтонація та подовження ударного складу у слові *“sooner”* є своєрідним натяком для адресата. Таким чином Б. Камбербетч не тільки артикуляційно втілює авторський задум, а й робить мовлення більш яскравим та цікавим.

Останнє речення даного уривку привертає увагу тональною зміною, де фінальний фрагмент вимовляється значно глибшим та нижчим тоном, наголошуючи на важливості сказаних слів, та передає романтичні хвилювання автора листа.

Артикуляція слова *“shattering”* теж є нестандартною, оскільки звук [ʃ] актор вимовляє розтягнуто та з перебільшеним інтонаційним акцентом. Такий

прийом робить висловлювання драматичнішим. Варто зазначити, що ритм та інтонація даного речення у поєднанні з довгими паузами між кожним словом змушують слухача зосередитись на кожному слові й, більш того, створюють ефект уповільнення часу.

“I don’t know what to say and I cannot think. [The delay] is nothing. The decision | is everything” [67], – продовжує Бенедикт Камбербетч пришвидшеним темпом та з низхідним тоном вкінці речення. Два фінальні речення репліки вимовляються повільнішим темпом, що підкреслює виваженість та серйозність його слів. Логічний акцент поставлено на слова *“delay”* та *“decision”*, а вимова слів *“nothing”* та *“everything”* характеризується низхідним тоном, що створює ефект остаточного рішення. Часте використання в описуваному уривку пауз сприяє посиленню напруги та емоційного враження від почутого.

Після довгої драматичної паузи Бенедикт Камбербетч спокійним тоном вимовляє початок наступної репліки, завершуючи її вдвічі швидшим темпом: *“I must spend the first days **at** home. I must consider giving a party somewhere”* [67]. Логічний наголос зміщено зі слова *“home”* на прийменник *“at”*, таке ораторське рішення краще розкриває бажання автора листа та чудово корелює зі змістом, підсилюючи його емоційне і смислове наповнення.

Логічний акцент у наступній репліці розкриває справжні наміри автора, уточнюючи яким чином сприймати подальші речення: *“**Above all** I must be with you. I must warm you, surround you, love you and be kind to you”* [67]. Злитість артикуляції виділеній фразі, з одного боку, відображає спонтанність мовлення та бажання не стримувати почуття, а з іншого – свідчить про певну емоційну напругу.

Порівняно з попереднім реченням, ця репліка вимовляється на вищому тональному рівні, створюючи різкий інтонаційний перехід, що створює враження компактності повідомлення й утримує активну увагу слухачів.

Між словами *“warm”*, *“surround”* та *“love”* зафіксовано середні паузи однакової довжини, а самі слова вимовлено з низхідним тоном, така інтонація підтверджує та навіть підсилює зміст висловлювання.

Отже, згаданий вище логічний наголос на прийменнику “at”, забезпечуючи логічний перехід між частинами повідомлення, дозволив підготувати аудиторію до подальших емоційних моментів: “*I would prefer **not** to get married, but want you to agree on the point. In battle | I was afraid // **for you**, | for my mother, for myself. // Wait we must, my love and my darling. Let us meet, | let us be, let us know, but do not let us now make any mistakes*” [67].

Усвідомлюючи негативний відтінок сказаного, Бенедикт Камбербетч вживає довгу драматичну паузу перед початком речення, котре вимовляється дуже виважено та повільно. Напочатку повідомлення яскравий наголос поставлено на слові “not”, а також на “get married”, яке вимовлено з висхідним тоном. У поєднанні з модальним дієсловом “would” даний прийом, викриваючи сумніви автора у власних словах, вказує на неостаточність озвученого рішення. Поєднання цих прийомів є надзвичайно ефективним для встановлення єдності між змістом та його артикуляційним вираженням.

Наступне речення починається зі словосполучення “in battle”, артикуляція якого відзначається яскравим латеральним вибухом. Імплементация паузи середньої довжини після даних слів вказує на спонтанний характер пояснень. У кінці речення надмірно акцентуються слова “for you”, однак подальші лексичні елементи “for my mother”, “for myself” вимовляються нейтральною інтонацією з пришвидшеним темпом. Отже, виділений фрагмент підсилює виражену в змісті ідею, що рішення відкласти на певний час думки про одруження є єдино правильним для обох сторін.

Ритмічний повтор та злита вимова “let us” свідчить про бажання завершити неприємну тему, підтвердженням чого є вживання жарту одразу після довгої паузи: “*How good for us to see each other before I am completely **bold**. I have some fine little wisps of hair on the top of my head*” [67]. Висхідна інтонація на слові “bold” у цьому реченні виконує одразу декілька функцій: надає йому жартівливого та навіть іронічного звучання й значення, однак головною метою вживання висхідної інтонації є намагання надати вислову легкості, доброзичливості та невимушеності, сховати переживання та ніяковість за

самоіронією. Не зважаючи на швидкий темп мовлення, Бенедикт Камбербетч зберігає чітку артикуляцію всіх слів у реченнях.

Однак, у наступній частині листа темп зростає вдвічі: *“It’s not much good me trying to write about recent experiences now that I know I should be able to tell you everything myself within such a short time”* [67]. Під час стрімкого пришвидшеного мовлення Б. Камбербетч робить логічний наголос на фразу *“such a short time”*, що реалізується шляхом різкого уповільнення темпу мовлення, незначним підвищенням тону голосу та низхідною інтонацією, характерною для кінця стверджувального речення. Така комбінація нагадує слухачам про один з основних пунктів змісту листа – довгоочікуване повернення додому, таким чином декламатор також створює можливість логічного повернення до цієї теми: *“What I have my eye on now is the first letter from you saying that you know I am all right and the next saying you know I am coming to you. Plan a week somewhere ... and think of being together. // The glory of you... Just carry on as near as possible to normal”* [67].

Початок речення вимовляється низхідною ступінчастою шкалою, створення подібної мелодики, яка поступово знижується після кожної синтагми, зменшує рівень емоційної напруги, а також має на меті відновлення позитивного ставлення адресата, налагодження емоційного зв’язку.

Подальша частина речення вимовляється значно швидшим темпом. Інтонаційні зрушення, які в даному випадку полягають в чергуванні пришвидшених фрагментів із поверненням до звичайного темпу, підкреслюють емоційну динаміку, яку переживає декламатор. Ритмічне варіювання темпу мовлення не лише відображає психологічний стан, а й підсилює драматичний ефект, що відповідає імпульсивному змісту тексту та підвищує увагу аудиторії.

Однак, найбільше зацікавлення викликає артикуляція *“the glory of you”*, оскільки протяжна вимова всіх слів у даному реченні є надзвичайно ефективною артикуляційною технікою для зображення складних та глибоких почуттів. Зміст даного речення є винятково сентиментальним, а застосована Б. Камбербетчем

розтягнута вимова підкреслює значущість сказаного та викликає у слухачів емпатію.

Використання пауз у даній декламації заслуговує на особливу увагу: паузи виконують чимало важливих функцій, що сприяють як розкриттю змісту, так і збереженню його логічної структури. Одна з таких функцій полягає у забезпеченні логічного поділу тексту на окремі смислові блоки, завдяки чому слухачі ефективніше сприймають інформацію та не втрачають основну ідею. Крім того, вони виконують роль маркерів завершення думки та готовності до початку нової теми, що є особливо важливим у контексті даного листа, оскільки автор тяжіє до частоті зміни теми, не розкривши її до кінця, після чого може повернутись до неї на іншому етапі. Як наглядний приклад, можемо навести наступну частину листа, у якій автор знову повертається до обговорення відпустки: *“I shall tell my family I hope to spend a week away with you somewhere during my leave. My **counsel** to you | is to tell as few people as possible to avoid preening yourself and saying much. That is my advice, | **not** anything but that. || I hope you understand”* [67].

Б. Камбербетч розпочинає декламування фрагменту швидким темпом, що вказує на невпевненість у власних словах, а також на те, що він не хоче вдаватися в деталі. Далі увага зміщується на слово *“counsel”*, яке виділено інтонаційним підйомом, зміною тембру голосу й паузами до та після нього. Така комбінація мовленнєвих засобів ефективно зміщує увагу слухача на більш приємну тему. У подальших реченнях темп та гучність мовлення поступово уповільнюється, за рахунок чого логічний акцент на *“not”* набуває експресивного звучання. Важливо зазначити, що застосований у даних реченнях прийом з маніпуляцією гучності мовлення допомагає створити контраст між початком мовлення та його завершенням, віддзеркалюючи імпульсивність емоційного стану автора.

Отже, такий стиль є не випадковим, він достовірно зображує розгубленість та переживання військового, який незважаючи на обставини, намагається залишатись оптимістом. Імпульсивність листа, яка найбільшим чином проявляється у спробах виразити декілька ідей одночасно, передати якомога

більше думок та почуттів, пов'язана саме з психоемоційним станом автора, а паузи та інтонаційні зрушення, описані раніше, допомагають оратору керувати динамікою декламації, а також є індикаторами двох станів військового: моментів спокою, рефлексії та моментів напруги й страху.

Наступні речення містять чималу кількість логічних наголосів, цікавим є і те, що Б. Камбербетч надає перевагу й наголошенню допоміжних дієслів. Таким чином він підкреслює невдалі спроби військового тримати власні почуття під контролем та утримуватись від хибних очікувань щодо спільного майбутнього з коханою: *“I do not ever wanted be **anything** but **our** affair. | **Do not** permit any intrusion. | I don't know how long leave I **shall** get. I **could** get as little as fourteen days and I may get as much as month”* [67]. Артикуляційне розділення вимови слів свідчить про внутрішню боротьбу зі страхом невідомого, бажання повернутися до звичного стилю життя.

Автору все важче вдається відійти від теми дому, підтвердженням чого є зміст наступних речень: *“I'm wondering how I shall tell you I'm in England. Probably, it's still quicker to send a telegram than a letter and I hope to send you one announcing that I am on the same island. I will send another one I'm actually soon to get on the London bound train and you can ring Lee Green 0509 when you think I have arrived there”* [67].

Мета уповільнення вимови першого речення цього уривку значно відрізняється від попереднього: протяжна й роздільна вимова слів на цей раз зображує роздуми автора, у такий спосіб Бенедикт Камбербетч створює атмосферу, подібну до процесу написання даного листа. Такий неординарний прийом дає слухачам змогу глибоко проникнутись змістом листа та його емоційною складовою, а також оцінити мовленнєву майстерність декламатора.

Однак, артикуляція даних речень суперечить попередньо описаному прийому, оскільки вказує на відсутність емоційності, що робить озвучений текст більше схожим на інструкцію, ніж на особисте листування. Задля підсилення ефекту тимчасової байдужості, Б. Камбербетч артикулює кожне слово

надзвичайно чітко без характерного для міжособистісного мовлення злиття слів та інтонаційного наголошення контекстуально важливих лексичних елементів.

Найдраматичнішим моментом даної декламації є читання наступного уривку: *“The few letters of yours that I had on me I **burned** the day previous to our **surrender**. // So **no one** but myself has read **your words**”* [67]. Влучне поєднання змісту та таких просодичних прийомів, як спокійний, неквапливий темп мовлення, що супроводжується паузами середньої довжини та виокремленням слів *“burned”* та *“surrender”*, створюють складну й багатопланову психоемоційну атмосферу, яка характеризується з одного боку прийняттям ситуації, вірою в краще майбутнє, а з іншого – почуттям втрати тих небагатьох важливих для автора речей, які дарували йому почуття дому. Про важливість підтексту у цих реченнях сигналізує і висхідна інтонація, з якою вимовляються слова *“your words”*.

Одне з фінальних речень листа влучно підсумовує та узагальнює основні гіпотези, підтверджуючи справедливість запропонованих способів інтерпретації зв'язку між артикуляційними особливостями декламації та змістом листа, які визначено в ході дослідження цього виступу: *“You have to be abroad, | you have to be **hermetically** sealed off from your intimates, from your home to realize what a gift this going home is”* [67].

Не менш важливо відмітити, що одним з ключових артикуляційних викликів декламування листа Кріса Баркера є необхідність фонетичного відтворення слів відповідним для ХХ століття чином, що вимагає від декламатора ретельного й глибокого аналізу тексту. Адекватна з точки зору змісту та історичного контексту передача палітри почуттів та зображення внутрішнього світу військового досягається Б. Камбербетчем наступним чином:

1. значне подовження голосних звуків у словах *“March”*, *“warm”*, *“first”*, *“party”*, *“sooner”*, *“glory”* ефективно передає ентузіазм та почуття радості від новин про повернення додому;

2. глоталізація у фразі “*wait we must*”, де звук [t] замінюється гортанною змичкою, що спрощує та прискорює процес артикуляції звуків у реченні, якнайкраще відповідає контексту листа;
3. злиття слів у фразах “*let us meet*”, “*let us be*” та “*let us know*” відображає переоцінку військовим свого ставлення до майбутнього, пережиті події та досвід війни викликають в нього бажання жити «зараз», не плануючи наперед, що й зазначено в змісті листа у реченні “*Let us meet, let us be, let us know, but do not let us now make any mistakes*” [67];
4. прискорення вимови за рахунок опущення голосного звуку в ненаголошеному складі, наприклад слово “*counsel*” вимовляється як [ˈkaʊn.sl] замість [ˈkaʊn.səl];
5. слово “*our*” в сучасному повсякденному мовленні часто скорочується до [ɑːr], спрощуючи артикуляцію, проте актор обрав традиційну вимову [aʊə], що більше відповідає контексту виступу;
6. нестандартна артикуляція слова “*letters*”, яка характеризується повною відсутністю звука [r] і вимовляється як [ˈletəz], що надає декламації художнього відтінку, створює відчуття м’якості й невимушеності мовлення.

Отже, артикуляційні особливості, до яких вдається Бенедикт Камбербетч, підтверджують високий рівень його мовленнєвої майстерності. Чітке артикулювання та ретельно підібрана довжина пауз сприяють утриманню уваги аудиторії протягом читання, а зміна темпу мовлення в залежності від ставлення автора до порушеної проблеми підкреслюють важливі деталі та пояснюють мотиви Кріса Баркера слухачам. Крім того, емоції та почуття військового були реалізовані через особливості артикуляції, зміну висоти тону, доречне використання інтонації, пауз та темпу для підсилення змісту. Таким чином Б. Камбербетчу вдалось досягнути повного розуміння та сприйняття слухачами ідеї листа.

Для проведення всебічного дослідження декламаційного стилю Бенедикта Камбербетча, ми підібрали для аналізу ще один лист, який за стилем та змістом кардинально відрізняється від попереднього, що робить можливим здійснення

змістовного порівняльного аналізу зв'язку артикуляційних особливостей та змісту виступу.

Завдяки такому порівнянню ми маємо змогу виявити закономірності у використанні артикуляційних та інтонаційних прийомів, зрозуміти, яким чином темп, тон, паузи впливають на посилення змістовних елементів тексту та що робить читання Бенедикта Камбербетча геніальною інтерпретацією, яка захоплює глядачів.

Декламація листа-скарги для видання “*The Times*” відомого драматурга та критика Дж. Бернарда Шоу є одним із найвідоміших та найяскравіших виступів Бенедикта Камбербетча. Лист було написано після відвідування ірландським критиком постановки «Дон Жуан» у Королівському оперному театрі в Ковент-Гардені.

Скарга має саркастичний характер та сповнена прихованим роздратуванням, однак у виконанні Бенедикта Камбербетча лист набуває гумористичного характеру, оскільки його мета полягає не лише в передачі ідей, думок та емоцій автора, а й у вираженні ставлення Камбербетча до його змісту.

Характер виступу стає очевидним вже на початку, коли оратор розпочинає декламацію насмішливим тоном, імітуючи мовлення ірландського драматурга: “*Sir, on Saturday night, I went to the opera. I wore the costume imposed on me by the regulations of the house. | I fully recognize the advantage of those regulations: evening dress is cheap, || simple, | durable, | prevents rivalry and extravagance on the part of male leaders of fashion, || annihilates class distinctions and gives men who are poor and doubtful of their social position – that is the great majority of men – a sense of security and satisfaction that no clothes of their own choosing could confer*” [64].

Логічні наголоси на таких словах, як “advantage”, “rivalry”, “extravagance”, “class distinctions”, “cheap”, “imposed”, “fashion” підкреслюють іронію та створюють комічний підтекст, підсилюючи перебільшення листа-скарги. Інші слова (“opera”, “costume”, “regulations of the house”, “could confer”) виражають критичне ставлення та навіть нетерпимість Бернарда Шоу до абсурдних правил та вимог.

Іронічний підхід до читання найбільшим чином підкреслюється короткими реченнями, які Камбербетч оточує частими ритмічними паузами. Такий прийом впливає на сприйняття думок автора, як роздроблених та мало пов'язаних між собою частин, складаючи суперечливе враження про щойно почуту інформацію, а також викликаючи недовіру до неї.

Читання переліку переваг згаданого в тексті одягу містить деякі прояви іронії, які виділені оратором шляхом інтонаційної девіації, наприклад: прикметники “*cheap*” та “*simple*” були вимовляються низхідним тоном, що не відповідає інтонаційній нормі англійської мови (але є притаманними для англійської іронії). Зазвичай при подібному переліченні усі прикметники, окрім останнього, вимовляються висхідною інтонацією, саме тому вимова фрази “*prevents rivalry and extravagance*” висхідною інтонацією є своєрідним натяком на саркастичний сумнів автора листа щодо ефективності дрес-коду, що артикуляційно відзначається й підвищенням тону в ході даного переліку.

Декламація даної частини вирізняється й тим, що Бенедикт Камбербетч виділяє голосом чималу кількість лексичних одиниць, наче підкреслюючи вагу кожного слова. Використання такого артикуляційного акценту робить виступ багатограним та неординарним, стимулює зосередженість читача на деталях, проте значно контрастує з метою використання частих коротких пауз, які змушують слухачів не сприймати розповідь серйозно.

Однак більш важливим артикуляційним прийомом є імітація ірландського акценту, яка досягається яскравим проявом “*rolled r*” у словах “*opera*”, “*recognize*”, “*regulations*”, “*poor*”, “*raise*”, “*number*” та “*respectful*”. Варто зазначити, що у більшості слів, які містять звук “[r]” в середині слова, зберігається традиційна британська вимова, окрім слів “*Mozart*”, “*Caruso*”, “*improvements*”, “*number*”, “*nature*” та “*graces*”, наявних у наступній частині листа, яка містить не менш яскраві прояви ірландського акценту: “*Now let me describe what **actually** happened to me at the opera. Not only was I in evening dress by compulsion but I voluntarily added many graces of conduct as to which the management made **no stipulation whatever**. I was in my seat in time for the first court*

*if the **overture**, I did not chatter during the music, nor raise my voice when the opera was **too loud** for normal conversation, I did not get up and go out when the **statute** music began. My language was fairly **moderate** considering the **number** and **nature** of the **improvements** of Mozart volunteered by Senior **Caruso** and the respectful **ignorance** of dramatic points of the score exhibited by the conductor and stage manager if there is **such a** **functionary** at Covent Garden. In short, my behavior was **exemplary**” [64].*

Початок декламації даного уривку листа вирізняється застосуванням низхідної ступінчастої шкали у фразі “*now let me describe.*” Слід зазначити, що до особливостей даного уривку відноситься й те, що такі слова, як “*dress*”, “*statute*”, “*actually*”, “*graces*”, “*moderate*”, “*improvements*”, “*ignorance*”, “*manager*” та “*functionary*” були виголошені з нестандартною артикуляційною жорсткістю, усі приголосні було вимовлено без властивої англійській мові палаталізації – явища пом’якшення приголосних звуків.

Експресивною артикуляційною особливістю є вимова слова “*garden*”, у якому не відбулось елізії – явище полегшення артикуляції через випадання приголосного звуку, а, отже, усі приголосні даного слова було артикульовано. Нестандартною також є довга вимова звуку “[əʊ]” у таких словах, як “*only*”, “*no*”, “*overture*”, що створює своєрідну мелодичку мовлення.

У ході читання цієї частини спостерігається помітне зрушення темпу, контрастний перехід від повільного мовлення з виділенням кожної лексичної одиниці, ніби окремої, і до швидкого темпу декламації у наступних реченнях: “*not only was I in evening dress by compulsion but I voluntarily added many graces of conduct as to which the management made no stipulation whatever*” та “*exhibited by the conductor and stage manager*” [64].

Зміна тембру голосу та уповільнення темпу при вимові репліки “*the number and nature of the improvements of Mozart volunteered by Senior Caruso*” [64] є нестандартним артикуляційним прийомом, який виконує низку важливих функцій: звернення уваги глядачів на важливі частини змісту та зображення ставлення автора на даної теми, залучаючи слухача до осмислення сказаного.

*“At nine o’clock, **the opera began at eight**, a lady came in and sat down very conspicuously in my line of sight. She remained there until the beginning of the **last** act. I do not complain of her coming late and going early. On the contrary, I wish she had come later and gone earlier”* [64]. Дані речення мають високий рівень виразності, яка досягається середньою швидкістю мовлення з чіткою дикцією, а також чергуванням висхідного та низхідного тону, яке відповідає фонетичній традиції англійської мови, як приклад, можемо навести інтонаційне виділення слів *“late”-“early”* та *“later”-“earlier”*, де інтонація є одним із важливих факторів досягнення гумористичного сенсу.

Речення *“the opera began at eight”* вимовляється швидшим тоном, виражаючи невдоволення автора ситуацією, однак, пришвидшена артикуляція в поєднанні зі змістом наступних реплік набуває відтінків іронії та сарказму: *“For this lady who had very black hair had stuck over her right ear the pitiable **corpse** of a **large white bird** which looked exactly as if someone had killed it by **stamping** on the beast and then **nailed** it to the lady’s **temple**, which was presumably of sufficient **solidity** to bear the operation”* [64].

Отже, в даному випадку швидкість мовлення та логічні наголоси на словах виказують агресивне ставлення автора до описаної особи, підкреслюють його невдоволення ситуацією та вказують на намір подальшого висловлювання скарг: *“I am not I hope a **morbidly squeamish** person but the spectacle sickened **me**. I presume that if I had presented myself at the **door** with a dead **snake** around my neck, a collection of **black** beetles pinned to my shirt front and a **grouse** in my hair **I** should have been refused admission”* [64].

Потрібно врахувати, що скарги, приховані в цих реченнях, надають їм егоцентричний характер, на що вказують відповідні логічні наголоси. Аналізуючи перше речення даного уривку, можна дійти висновку, що доцільніше було б зробити акцент на слові *“sickened”*, проте фактично наголос стоїть на слові *“me”*. З тією ж метою було виділено, шляхом різкого підвищення тонального рівня, займенник *“I”* в останньому реченні, зміст якого було направлено на виявлення дискримінації, яка має місце на подібних заходах.

Емоційне забарвлення мовлення, яке досягається такими акцентами, вказує на прагнення автора донести власні переживання до слухачів, а також якомога експресивніше передати невдоволення, замість об'єктивного опису ситуації.

Отже, артикуляційні акценти виступу узгоджуються зі змістом листа, який перенасичено докладними описами гіпотетичної дискримінації та припущеннями щодо реакції оточуючих на подібний крок з боку автора.

Численні прикметники та іменники артикуляційно виділені Бенедиктом Камбербетчем для того, щоб підкреслити комічність листа з точки зору здорового глузду. Артикуляційне розтягнення звуків у словах “*morbidly*”, “*person*”, “*sickened*”, “*door*”, “*beetles*”, “*pinned*”, “*grouse*” не лише виказує приховану насмішку та іронічне ставлення оратора по відношенню до опису уявної ситуації, а й передає емоційність Бернарда Шоу.

Бенедикт Камбербетч артикуляційно та інтонаційно перенаправляє увагу глядачів на дійсно важливі аспекти листа, одним із таких прийомів є вживання риторичного питання: “*Why then / is a woman to be allowed to **commit** such a **public** outrage? Had the lady been refused admission as she **should** have been? She would have soundly rated the tradesmen who **imposed** the **disgusting** headdress on her under the false pretend that the best people wear such things and withdrawn her custom from him and thus the **root** of the **evil** would be struck out*” [64].

Перше риторичне питання ефективно привертає увагу слухачів надмірним інтонаційним підйомом на питальному слові. Ексцентричність декламації додатково підсилюється виразною мімікою та жестами Б. Камбербетча. Інтеграція невербальних засобів спілкування, зокрема таких, як динамічні жести руками, встановлення й утримання зорового контакту з публікою, а також нахил голови вправо, сприяє кращому розумінню змісту публікою, надаючи виступу ще більшої емоційної насиченості, вони формують образ автора як багатогранної особи.

Актор знову вдається до прийому зі зміною тембру та висоти голосу у поєднанні з засобом невербальної комунікації, відомим як “*air quotes*”, або «жест візуальних лапок», який використовується для позначення іронії, сарказму

або фрази, яка повинна сприйматися в переносному значенні, виділяючи фразу *“the best people wear such things”* [64]. Така артикуляція робить повідомлення артистичним, динамічним, влучно передає насмішку над подібними формами самовираження.

Просодичний контраст, який має місце в цій декламації, виникає через надмірність емоційних сплесків, виражених через зміну тембру, висоти голосу, варіацію темпу мовлення, невербальні засоби. Це надає виступу рис пародії, а також створює іронічний та комічний підтексти.

Логічні наголоси в даних репліках загалом мають образливий та саркастичний характер, що ми можемо помітити й у наступному реченні, де наголос на слові *“fashionable”* також є проявом сарказму: *“For all fashionable woman generally allows herself to be dressed according to the taste of a person who she would not let sit **down** in her presence”* [64].

Кульмінація декламації характеризується помірним темпом мовлення, частими та виразними логічними наголосами, які не лише підсилюють експресивність наступного речення, а й узагальнюють основну думку, вкладену в зміст: *“I **suggest** to the Covent Garden authorities **if** they feel **bound** to protect their subscribers against the dangers of my **shocking** them with a **blue** tie, they are at least equally bound to protect **me** against the danger of a woman **shocking** me with a **dead** bird”* [64].

Вибір слів та їх інтонаційне виділення у даному висловлюванні спрямовані на досягнення саме іронічного смислу. Окрему увагу слід звернути на протяжність голосних звуків у словах *“dangers”, “blue”, “tie”, “me”* та *“bird”*. Подібне виділення ключових елементів повідомлення якнайкраще підкреслюють надмірність та абсурдність сказаного.

Детально проаналізувавши виступ Бенедикта Камбербетча, ми дослідили вміння актора маніпулювати акцентом, темпом, тембром голосу та інтонацією з метою ефективною та неординарною передачею як змісту тексту, так і власної позиції, щодо порушених в ньому проблем.

Яскравим проявом як акторської, так і декламаторської майстерності Бенедикта Камбербетчем стала імітація ірландського акценту, яка не лише робить виступ автентичним, а й зображує його саркастичний підтекст. Відтворення мовленнєвого стилю Бернарда Шоу стало одним із результативних елементів виразності, додавши виступу гумористичних та пародичних рис.

Артикуляційні прийоми тісно пов'язані зі змістом та відображають його нюанси: актор видозмінює вимову приголосних, значно подовжує голосні звуки для логічного акцентування слів; змінює тембр та висоту голосу на риторичних запитаннях та у моменти емоційних сплесків; ритм декламування підкреслює емоційні коливання, а також вказує аудиторії на важливість речень уповільненою вимовою.

Іронія, сарказм та гумор найбільш ефективно реалізуються Б. Камбербетчем за рахунок регуляції темпу мовлення та подовження голосних звуків на контекстуально двозначних словах.

Порівняльний аналіз декламаційних виступів Бенедикта Камбербетча, зокрема читання листа-скарги Бернарда Шоу та романтичного листа Кріса Баркера до Бессі Мур, демонструє суттєві відмінності в меті та кінцевому результаті застосування артикуляційних та інтонаційних особливостей, які безпосередньо впливають на сприйняття глядачами змісту та емоційного контексту виступу.

У декламації листа Бернарда Шоу Камбербетч імітує ірландський акцент, що вимагає застосування складних артикуляційних прийомів протягом усього виступу, роблячи його автентичним та саркастичним. Особливість артикуляції під час декламування листа Кріса Баркера більшим чином полягає у злитості слів, яка свідчить про нестримність почуттів.

В обох виступах автор використовує прийом подовження голосних звуків, однак з різною метою: у декламації листа Бернарда Шоу подовження підкреслює саркастичні акценти, а в листі Кріса Баркера – емоційну глибину, ностальгію та довгоочікуване повернення додому.

Інтонаційні зрушення, зокрема, застосування висхідного руху тону, теж простежуються в обох виступах та являється проявом іронії та гумору в листі Б. Шоу, а також слугують засобом підсилення драматизму в іншому листі. Водночас Б. Камбербетч маніпулює швидкістю мовлення, пришвидшуючи її у фрагментах змісту, які є важкими та неприємними для авторів.

Різниця між даними декламаціями полягає й у стилі імплементації пауз: під час читання листа Баркера Камбербетч часто вдається до використання довгих драматичних пауз, що посилює зміст та передає змішані почуття автора, проте у листі Бернарда Шоу драматичні паузи відсутні, що пов'язано з контекстом повідомлення.

Отже, контраст між двома листами дозволив нам дослідити, як різні види текстів (ліричний та сатиричний) вимагають різних інтонаційних та артикуляційних рішень, адже таким чином досягається адекватна передача змісту та психоемоційної складової листа. Таке порівняння дозволяє виявити закономірності використання Бенедиктом Камбербетчем девіації артикуляції, шляхи використання пауз, логічних акцентів, темпу та інтонаційних рішень.

2.3. Роль артикуляції у створенні соціального іміджу в різних соціальних контекстах

Артикуляція – важливий елемент у побудові соціального іміджу публічної особи. Адекватно підібрані артикуляційні особливості якісно впливають на сприйняття виступів, інтерв'ю у різних соціальних контекстах, більш того, допомагають утримувати увагу аудиторії та сприйматися нею бажаним чином.

Бенедикт Камбербетч відомий у всьому світі не лише через свій акторський талант, а й завдяки винятковому володінню мовленням і дикцією. Його публічні виступи вирізняються продуманою артикуляцією, яка вражає слухачів чистотою звуків та чіткістю вимови. Актор демонструє вміння адаптувати голос відповідно до контексту, використовуючи різні артикуляційні, інтонаційні та акцентуаційні прийоми. Здатність до яскравих публічних виступів підкреслює його акторський

професіоналізм і, крім того, таким чином створюється соціальний імідж, який значно впливає на його авторитет як актора та оратора.

Для проведення дослідження з впливу артикуляційних особливостей на соціальний імідж доцільним є розгляд виступу Бенедикта Камбербетча на відкритті його зірки на Голлівудській алеї слави, оскільки даний виступ демонструє відмінне володіння голосом. Актор виголошує промову на низькому тональному рівні, що у поєднанні з широким діапазоном голосу викликає довіру до оратора, а також створює атмосферу дружньої бесіди, ніби актор розповідає історію в затишній компанії.

Детально описуючи почуття, викликані цією важливою для нього та його кар'єри подією, актор постійно пожимає плечами. З позиції психолінгвістики така поведінка вказує на внутрішню сором'язливість та навіть простоту характеру. Бенедикт Камбербетч описує свої емоції щодо цієї події наступним чином: *“I... I'm British. So part of me is finding this **incredibly painful**. The other part of me is quite **enjoying** this massive **ego** stroke. It... It's an amazing spot. Listen, I didn't grow up in Hollywood. I didn't grow up in this culture”* [65].

Не зважаючи на те, що артикуляція звуків та ритм мовлення протягом всієї промови залишаються чіткими та правильними, очевидно, що актор хвилюється, виступаючи перед публікою. Перш за все, на це вказують повторення перших слів речення двічі, наприклад *“I... I'm...”*; *“It... It's...”* Застосування логічного наголосу на *“incredibly painful”*, а також на словах *“enjoying”* та *“ego”* робить початок промови емоційно насиченим, однак вони виконують й дещо іншу функцію: інтонаційно виділяючи дані слова, актор вказує на характерну для нього сором'язливість, заявляючи, що йому не властива зарозумілість; водночас висхідна інтонація на *“enjoying”* та *“ego”* вказує на вдячність за виявлену честь.

“Fame, huh?” [65] – риторично запитує Бенедикт Камбербетч, схиляючи голову вбік та витримуючи після питання довгу паузу. Актор таким чином заявляє, що професійних успіхів не вплинув на його особистість, йому вдалося залишитися вірним собі, зберігши внутрішню цілісність та людяність.

Продовжуючи тему ілюзорності слави, Б. Камбербетч стверджує, що не піддався гонитві за нею завдяки своїм батькам: *“It’s an odd one. It’s an odd one because it’s often a search for approval or approbation or love. And I grew up in a house where none of those things were in short supply. Probably the most amount of privilege I had in my youth was the love from two extraordinary parents”* [65]. Дана частина промови, яка була продекламована середнім темпом, низхідною інтонацією з використанням коротких пауз, майстерно поєднує в собі вдячність та філософські роздуми, стверджуючи, що справжній успіх полягає у внутрішньому розвитку людини, а не у зовнішніх атрибутах. Традиційна для британського акценту артикуляція, в свою чергу, адекватно корелює зі змістом повідомлення.

Згадуючи у своїй промові імена людей, яким він завдячує, актор свідомо перевищує встановлений на виступ ліміт часу, віддаючи перевагу вдячності над регламентом: *“I think I’ve probably gone over my two minute limit, but I don’t care. This is important”* [65]. Останнє речення вимовлено з низхідним тоном, що вказує на щирість актора, коли він наголошує на значущості стосунків з людьми, про яких йдеться мова. Також дана інтонаційна модель свідчить про серйозність та завершеність думки, а також вказує на важливість його слів. З огляду на соціальний імідж, такий вчинок вказує на глибоку повагу до родини та команди, усвідомлення важливості взаємовідносин як у кар’єрі, так і в житті. Бенедикт Камбербетч демонструє, що для нього принципово важливо відзначити внесок цих людей у власне професійне досягнення. Такий крок зробив промову надзвичайно щирою, зворушливою та ще більш неформальною.

Бенедикт Камбербетч, як соціально небайдужа публічна людина, не міг залишитись осторонь від політичних подій, що відбуваються в Україні. Актор використав свій виступ, як платформу для обговорення соціально важливих питань, підкресливши свою солідарність з українським народом: *“We have to **double** down our efforts and I can’t speak today at this amazing moment in my life on this extraordinary platform without **acknowledging** the obvious of what’s happening in **Ukraine** and to show my support for the **people** of Ukraine”* [65].

Про щирість переживань сигналізують такі мовленнєві прояви, як підвищення частоти пауз, а також наявність зорового контакту з аудиторією. Однак рішучість Камбербетча з цього приводу виражається саме через підвищення гучності голосу і помітне сповільнення темпу у даній частині виступу, що підкреслює критичність проблеми.

Комунікативна мета, яка полягає в спонуканні людей до активних дій та максимального залучення їх до надання підтримки, також досягається відповідною мімікою та жестикуляцією, що супроводжують висловлювання та допомагають донести наступну думку: *“But it’s more now for all of us to do than just have thoughts and prayers. We need to act. We need to see what we can do as citizens of the world, citizens of Europe and people who want a better place and a better outcome for this horrendous moment for these people with children, with families, who are **struggling** to survive as rockets rain down in their cities. We can’t stand back anymore. We need to act and there are things you can do ... to **recognize a/ny/thing** that you can do to help. And it is **possible**. So I urge people to do this on this day”* [65].

Логічний акцент на словах *“struggling”*, *“recognize”* та *“possible”* є ефективним інструментом для обґрунтування терміновості таких дій, а артикуляційне виділення кожного слова в останніх чотирьох реченнях передають усю важливість сказаного. Варто зазначити, що часта імплементація пауз передає небайдужість Б. Камбербетча до подій, які він описує.

Підвищення тону та поелементна вимова слова *“anything”* є потужною емоційною кульмінацією цієї частини промови, а також відіграє ключову роль у підвищенні ефективності сприйняття інформації глядачами.

У даному виступі очевидна відсутність самозакоханості, натомість його щирість та відвертість роблять промову цікавою та зрозумілою для публіки, а також викликають емпатію. Таким чином дана промова формує імідж не лише талановитого актора, а й мудрої і соціально залученої людини, яка залишається скромною та небайдужою до інших попри досягнення.

Бенедикт Камбербетч широко відомий і виступами на шоу “*Letters Live*”, де він декламує листи відомих людей, думки яких поділяє. Листи науковців, соціальних активістів, письменників дозволяють йому передати ідеї, які можуть змінити суспільство, проте для актора це не лише акт солідарності, а й інструмент активізації громадської свідомості глядачів.

Як уже було зазначено, Бенедикт Камбербетч є соціально активною та небайдужою людиною, що й відображає вибір листів, які закликають не залишати прагнення до справедливості, розвивати критичне ставлення до багатьох соціальних питань. Останні роки найбільшу увагу актор приділяє проблемі глобального потепління, підвищуючи обізнаність суспільства щодо кліматичних змін.

Одним з яскравих прикладів соціально значущої діяльності Бенедикта Камбербетча є декламація листа Стюарта Кепстіка, адресованого його дітям. Даний лист наголошує на нашій особистій відповідальності перед природою. При його читанні перед актором постало завдання вдало поєднати артикуляційні прийоми таким чином, щоб не лише передати зміст, а й розкрити головну ідею.

Перші рядки листа зачитуються спокійним, приглушеним голосом та повільним темпом: “*I can tell you how sorry I am that it ate me up that even | as we sat in bed with the night light on reading together about coral reefs and “Finding Dory”, | I knew there wasn’t much time left for those bright and beautiful places, I could tell you that I tried, that even though it felt hopeless I wasn’t going to quit*” [63].

Чітка артикуляція слів у даних реченнях супроводжується посиленням емоційного забарвлення. Поступове скорочення пауз призводить до їх уникнення у фінальній частині речення, однак темп мовлення залишається повільним. У свою чергу, злиття фонем робить промову динамічнішою, відображаючи психологічний стан автора.

Темп декламації знову уповільнюється у реченні “*I can tell you that this is why we always took the train, | why I pestered politicians, | why we changed what we ate, | why I get myself arrested that time. || But what I really want you to know | that the **hardest** thing was living through a time when we could have turned this around, |*

*but the most people just carried on as if it didn't matter. || There'll be a **thousand** explanations for this. || You'll hear that people were selfish, that we were trapped in a consumer culture ... There is something in **all** of this, but I want you to know what it felt like at the time. || It felt like a **dream**, || where everything seemed so normal, but where under the surface there was a horrible and brutal truth that we all pretended didn't exist” [63], задаючи інший емоційний тон і починаючи новий етап розповіді, кожний фрагмент якої має окреме значення.*

Оскільки в даній частині паузи знову стають довшими, зростає й емоційна напруга. Драматичності додає й протяжна вимова “*a-a-al of this*”, а інтонаційні спади та підйоми, створені оратором, дозволяють утримати увагу аудиторії та підкреслити важливість даної теми.

Пом'якшення артикуляції звуків створює відчуття ностальгії за дитинством, водночас дозволяє слухачам краще зрозуміти інтенції автора, усвідомити, заради чого батько роками обмежував блага власної родини. Камбербетч, маніпулюючи довжиною пауз, наполягає на необхідності свідомих обмежень заради збереження планети.

Однак цікавим є і вплив даних артикуляційних прийомів на сприйняття глядачами декламатора, адже неважко помітити, що Бенедикт Камбербетч сприймає дану тему дуже особисто, демонструючи, що відчуває свою відповідальність за майбутнє наступних поколінь.

Подальша монотонна, часом відчайдушна манера читання ефективно відображає як фатальність проблем екології, так і розпач, через який проходить автор: “*Hardly anyone spoke about climate change and the destruction of the natural world. If you did, more often than not the conversation would be shut down. I want to tell you that I am sorry and that I tried*” [63].

Промовляючи останні рядки, Бенедикт Камбербетч не зміг стримати сліз, досягаючи ефективного сприйняття змісту не артикуляційними засобами, а невербальними, які якісно впливають на емоційний контекст.

Експресивна артикуляція речень у даному випадку викликає не лише почуття жалю, а й провини за байдуже ставлення до тих, хто заради збереження планети будь-якими способами намагається бути почутим суспільством.

Отже, аналіз даного виступу розкриває актора з нової сторони, демонструючи його бажання та здатність використовувати публічні платформи в суспільно корисних цілях. Створення адекватного емоційного контексту в кожному з досліджених виступів було найбільшим чином досягнуто за допомогою уповільнення темпу мовлення та використання таких невербальних засобів спілкування, як нахил голови, знизування плечима та плач.

Основна відмінність між проаналізованими виступами полягає в розбіжності комунікативних цілей, що обумовлює використання різних стилей декламації. Під час виконання листа Стюарта Кепстіка Бенедикт Камбербетч майстерно поєднує монотонність із відчайдушністю голосу. Така інтеграція вокальних контрастів не лише слугує засобом привернення уваги глядачів, а й підкреслює критичність порушених питань. Подібна манера читання демонструє глибоке усвідомлення змісту й фатальності теми екології. Особисте переживання таких складних почуттів декламатором не може залишити публіку осторонь, а, отже, читання листа з використанням контрастного тону підвищило рівень усвідомлення аудиторією основної ідеї сприяє ефективному залученню публіки. Однак, ефективність виступу актора на Голлівудській алеї слави реалізується саме через імплементацію логічних наголосів на контекстуально важливі поняття та центральні теми промови.

Розходження полягають і в принципі використання пауз: у промові паузи коротші, що робить її динамічною та інформативною, а у декламації листа – довші, що надає виступу драматизму. Це дозволяє зробити висновок, що актор ефективно адаптує манеру мовлення відповідно до мети та контексту повідомлення, тим самим знаходячи адекватний підхід до аудиторії.

Такі заходи якісно впливають на сприйняття Бенедикта Камбербетча широкою публікою, зміцнюючи його соціальний імідж та засвідчуючи залученість до вирішення актуальних суспільних питань, адже, як правило,

використання подібних платформ для соціально позитивної пропаганди та вихід за межі професійної діяльності формують позитивну репутацію, підвищують довіру публіки, підкреслюючи людяність, відповідальність та небайдужість публічної особистості.

Висновки до розділу 2

У даному розділі ми ретельно проаналізували різні приклади акторської майстерності Бенедикта Камбербетча, звернувши особливу увагу на його роботу в телесеріалах, декламаціях листів та публічних виступах. Артикуляція актора якісно впливає на сприйняття його персонажів глядачами, підкреслює драматичні та емоційні нюанси в різних контекстах, а також формує соціальний образ Б. Камбербетча як актора, чий талант забезпечує глибокий і тривалий вплив на аудиторію.

Аналізуючи роль артикуляції в детективному жанрі, важливо зазначити, що артикуляція Бенедикта Камбербетча грає вирішальну роль у розкритті головного персонажа. Оскільки застосування невербальних засобів спілкування Шерлока зведено до мінімуму, артикуляція виступає головним засобом передачі емоційного спектру. Через чітку та виразну вимову Шерлок проявляє своє зневажливе ставлення до оточуючих, самовпевненість та інтелектуальну перевагу.

Інтонаційні особливості використовуються для демонстрації емоційної відчуженості, холодності, що робить образ головного героя складним. Динаміка розумових процесів Шерлока виражається через ритм і темп мовлення: його мовлення швидке, іноді з повною відсутністю пауз, зображуючи таким чином безперервний потік думок та вказуючи на його гострий розум.

Однак, коли необхідно звернути увагу глядачів та дати їм час на логічні роздуми, Камбербетч використовує паузи середньої тривалості. Такі паузи зазвичай з'являються у сценах, де Шерлок обговорює деталі справи з Ватсоном, формулює гіпотези або разом з напарником досліджує місця, пов'язані зі

справою. Така особливість застосування пауз демонструє глибоке розуміння актора складної натури Шерлока.

Дослідження впливу артикулятивних особливостей на сприйняття персонажу Бенедикта Камбербетча в серіалі «Ерік» продемонструвало інші аспекти майстерності актора, зокрема здатність адаптувати мовлення відповідно до іншого культурного контексту. Граючи звичайного мешканця Нью-Йорку, Б. Камбербетч успішно застосовує американський акцент, демонструючи різницю в мовних стилях порівняно з серіалом «Шерлок»

Персонаж Б. Камбербетча у даному телесеріалі вимагає більшої емоційної виразності, оскільки сюжетна лінія обертається навколо глибоких переживань через загубленого сина. Актор ефективно використовує інтонаційні прийоми та підвищення гучності голосу задля створення драматичного ефекту.

У декламації листа Кріса Баркера актору вдалось створити глибокий драматичний ефект, що зображує внутрішній стан автора листа, який переживає війну та її наслідки. Саме артикуляція якнайкраще передає справжні інтенції автора, а також його ставлення до тем, порушених у листі. Все це здебільшого виражається через імплементацію пауз різної довжини, уповільнення та пришвидшення темпу, рух тону.

Іронічна декламація листа-скарги Бернарда Шоу стала яскравим прикладом того, як артикуляція здатна створювати й комічний ефект. Б. Камбербетч успішно передає саркастичний і насмішливий тон листа, використовуючи паузи та логічні наголоси на контекстуально важливих словах.

Вплив виступів на соціальний імідж актора ми дослідили на прикладі декламації листа Стюарта Кепстіка, присвяченого темі глобального потепління та виступі Камбербетча на Голлівудській алеї слави. В них актор чітко формує своє соціальне повідомлення, підтримує суспільні ініціативи, використовуючи свою комунікативну майстерність для розширення впливу на аудиторію.

Можемо зробити висновок, що артикуляційні особливості є невід'ємною частиною акторської майстерності Бенедикта Камбербетча, яка дозволяє йому створювати складні, багатогранні, переконливі та емоційно насичені образи, а

також якісно впливати на аудиторію. Його контроль над якістю та ефективністю мовлення не лише забезпечує глибину образів персонажів, а й дозволяє привертати увагу громадськості до важливих суспільних питань.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Дослідження артикуляції та її впливу на ефективність комунікації є надзвичайно актуальним питанням у сучасному світі. Дослідження артикулятивних особливостей мовлення є центральною темою даної кваліфікаційної роботи, саме тому ми обрали напрямок дослідження не лише в контексті філологічних наук, а й з позиції нейро- та психолінгвістики, психології та соціології, що дозволяє зрозуміти взаємозв'язок, що лежить в основі мовно-когнітивних механізмів спілкування. З огляду на це, ми ґрунтовно проаналізували визначення основних термінів, провели детальне дослідження мови та мовлення крізь призму психолінгвістики. Особливу увагу приділено опису механізмів сприйняття й продукування мовлення, а також взаємодії когнітивних та емоційних факторів, що впливають на ефективність комунікації.

Одним із провідних аспектів дослідження є всебічне вивчення особливостей застосування й сприйняття невербальних засобів спілкування. У теоретичному розділі ми детально розглянули поняття «проксеміка», яка стала основною для подальшого практичного аналізу Шерлока. Завдяки проксемічному аналізу ми змогли більш точно розкрити, яким чином процес артикуляції впливає на сприйняття головного героя, його поведінки та стосунків з іншими персонажами. Цей теоретичний аналіз виявився невід'ємною частиною дослідження акторської майстерності Бенедикта Камбербетча. Важливо, що застосування чи свідоме уникнення використання невербальних засобів якісно характеризує героя чи автора, більш того, має значний вплив на сприйняття персонажів, а також ораторів.

Під час дослідження артикуляторних особливостей людини ми зосередились на вивченні особливостей формування артикуляції протягом онтогенезу. Окрему увагу було приділено тому, як пластичний мовленнєвий апарат дитини поступово адаптується до рідної мови під впливом комунікації батьків. Також було визначено типи та характерні риси артикуляційних порушень, створивши структуровану таблицю, яка описує прояви артикуляційних дефектів та пояснює причини їх виникнення.

Окремим та надзвичайно важливим аспектом дослідження стала акторська імітація розладів мовлення, яка вимагає майстерного контролю над мовленнєвим апаратом та досконалої дикції. Декламація листа Бернарда Шоу ірландським акцентом, а також комедійного моменту в телесеріалі «Ерік», де Бенедикт Камбербетч майстерно відтворює шотландський акцент, демонструють якісну імітацію акцентів, що вимагає розуміння їх фонетичної специфіки та абсолютного контролю над артикуляцією.

Важко переоцінити важливість контексту, оскільки однакові артикуляційні та невербальні засоби можуть бути адекватними в одних контекстах і абсолютно неприйнятними в інших. Дослідження явища артикуляції з позиції різних наук дозволило краще зрозуміти когнітивні механізми, що продукують ефективну комунікацію.

З вищерозглянутого випливає наступна важлива категорія – мовна компетентність, яка відображає рівень володіння мовними системами (граматичною, лексичною, фонетичною) та передбачає доречність вибору артикуляційних засобів мовцем. Саме висока мовна компетентність Бенедикта Камбербетча робить його виступи та кінопроекти складними, багатогранними та навіть геніальними. Вміння ефективно підбирати способи передачі інформативного повідомлення надзвичайно важливе для реалізації публічних виступів та проєктів, що відносяться до кінодискурсу.

Теоретичне дослідження реалізації логічних наголосів у мовленні та їх зв'язок із вираженням емоційного спектру повідомлення знайшло підтвердження на практиці, продемонструвавши свою ефективність та поширеність.

Використання інтонаційної девіації для акцентування важливих частин мовного повідомлення та створення позитивного враження на співрозмовника проводилось через опис інтонаційних моделей англійської мови. Це дозволило краще проаналізувати, як інтонаційні варіації впливають на індивідуалізацію мовлення, а також на вираження зухвалості, недовіри, зневаги, байдужості й навіть іронії та сарказму. Дана інформація виявилась корисною при описі

інтонації Шерлока Холмса, оскільки даний персонаж часто використовує інтонаційні засоби для передачі таких емоцій.

Дослідження варіативної природи дискурсу виявило, що задля ефективного використання артикуляційних та фонетичних засобів необхідно враховувати специфіку дискурсу, детально описану в таблиці 1.3. Однак, не зважаючи на їх варіативність, існує велика кількість спільних функцій, які вони виконують та підходів, якими досліджуються.

Практична частина кваліфікаційної роботи почалась з детального дослідження ролі Шерлока в однойменному детективному серіалі. Успішне й геніальне втілення даного образу вимагало від актора ґрунтовного аналізу головного героя, що дозволило йому в подальшому застосовувати артикуляцію як інструмент мовленнєвого та когнітивного впливу на глядачів.

Дослідивши артикуляційні особливості мовлення Бенедикта Камбербетча в даному телепроекті, ми дійшли висновку, що зображення холодного та складного характеру геніального детектива найбільшим чином досягається через артикуляційні засоби, найефективнішими з яких виявились модифікація руху тону, звуження / розширення діапазону голосу та регуляція гучності вимови.

Часто вживається й надмірна чіткість звуковимови, яка вказує на негативне, зневажливе ставлення до оточуючих та інтелектуальну перевагу. Ритм та швидкий темп мовлення демонструють складну й геніальну розумову діяльність Шерлока, проте невербальні засоби мовлення вживаються Камбербетчем у даному телесеріалі досить рідко, оскільки образ головного героя таким чином сприймається, як надзвичайно стриманий.

Проведений проксемічний аналіз вказує на те, що Шерлок завжди перший закінчує розмову, покидає приміщення, встає зі столу, що підтверджує зневажливе ставлення до оточуючих та відчуття власної переваги, а велика фізична дистанція між ним та іншими учасниками комунікації вказує на небажання мати будь-які взаємовідносини, окрім професійних.

Цікавим та доречним є порівняння даного телесеріалу з іншим кінопроектом Бенедикта Камбербетча під назвою «Ерік». Основні відмінності

полягають у використанні інтонаційних моделей, які виражають доброзичливість, помірного темпу мовлення, міміки та жестів, оскільки головний герой даного телесеріалу вимагає більшої емоційної виразності. Водночас спільними рисами залишаються бездоганна дикція актора, майстерне використання пауз, а також саркастичні інтонації.

Проаналізовані декламації є підтвердженням високої мовної компетенції актора, оскільки застосовані ним артикулятивні особливості якнайкраще передали зміст та донесли головну ідею до слухачів. Актор успішно досягає іронічних, саркастичних, комічних та драматичних ефектів у декламаціях шляхом ефективною артикуляції.

Дослідження процесу формування соціального іміджу актора через декламації та публічні виступи засвідчило, що актор успішно реалізує це завдання, не залишаючись осторонь від подій, які відбуваються в світі, зокрема війни в Україні та проблеми глобального потепління. Для висловлення свого ставлення до загальних екологічних та політичних проблем, актор використовує платформу “*Letters Live*”, де він публічно декламує листи відомих людей, чії думки розділяє. Такий підхід до формування власного іміджу та висловлення громадської позиції виявився надзвичайно ефективним.

У підсумку, міждисциплінарний підхід до проведення теоретичного дослідження дав можливість вивчити та проаналізувати артикуляційні особливості мовлення у взаємодії з когнітивними, культурними та соціальними чинниками. Практична частина дослідження реалізована через повний аналіз телесеріалів «Шерлок» та «Ерік», декламації листів Кріса Баркера, Бернарда Шоу та Стюарта Кепстіка, а також через детальний аналіз виступу Бенедикта Камбербетча на Голлівудській алеї слави.

Таким чином, кваліфікаційне дослідження не лише поглибило знання про артикуляційні особливості мовлення, але й підкреслило важливість врахування контекстуальних та дискурсивних факторів для їх доречного застосування, продемонструвало, яким чином дані аспекти формують характер сприйняття

аудиторією персонажів, ораторів, декламаторів, що сприяє глибшому розумінню складних механізмів комунікації та підвищує її ефективність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович С. Д., М. Ю. Чікарькова. Мовленнєва комунікація. Чернівці: «Зелена Буковина», 2004. 500 с.
2. Багмут А. Й. Інтонація як засіб мовної комунікації. К.: Наук. думка, 1980. 244 с.
3. Багмут А. Й. Типологія інтонації мовлення. К.: Наукова думка, 1977. 495 с.
4. Балабанова Л. В. Конфліктологія. К. : Професіонал, 2009. 280 с.
5. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.
 URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr004078 (дата звернення: 12.09.2024).
6. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики [2-ге вид., доп.]. Київ : Академія, 2009. 376 с.
7. Брушневська І. М. Механізми розвитку фонематичного компоненту мовленнєвої діяльності дітей за умов звичайного онтогенезу: збірник наукових праць. – 2016. 88 с. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/znppn_2016_70\(1\)_20.pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/znppn_2016_70(1)_20.pdf) (дата звернення: 08.09. 2024).
8. Валігура О. Р. Лінгвокогнітивні і комунікативні основи фонетичної інтерференції (експериментальнофонетичне дослідження англійського мовлення українців) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук. Київ, 2010. 32 с.
9. Валігура О. Р. Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 288 с.
10. Вводно-коррективний курс фонетики англійської мови: навч. посібник / уклад. В. М. Смаглій. Одеса, 2017. 107 с.
11. Гаврилова Н. С. Прийоми формування правильної вимови фонем у дітей. *Актуальні питання корекційної освіти*. Вип. 3. 2012. 20 с.

12. Гончарук Н. М. Психологічний аналіз комунікативного акту та його логічно-змістової структури. *Проблеми сучасної психології : збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Вип. 23, 2014. 137 с.
13. Горох Г. В. Комунікативна лінгвістика : навч.-метод. посіб. / Г. В. Горох, В. С. Карпалюк. Кам'янець-Подільський : Зволейко, 2009. 283 с.
14. Долинська Л. В. Психологія конфлікту. Київ : Каравела, 2010. 49 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/27628/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82.%D1%80%D0%B5%D0%BA.%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D1%83.pdf> (дата звернення: 11.09.2024).
15. Домрачева І. Р., Аксьонова І. О. Основи мовленнєвої діяльності. Вінниця, 2018. 101 с.
16. Засекіна Л. В. Вступ до психолінгвістики. Острог : Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія», 2002. 168 с.
17. Кайдалова Л. Г., Пляка Л. В. Психологія спілкування : навч. посіб. Харків, 2011. 132 с.
18. Калмикова Л. О. Психологія мовлення і психолінгвістика. Переяслав-Хмельницький : Переяслав Хмельницький пед. ін-т, 2008. 325 с.
19. Кирста Н. Р. Формування лексичної компетенції старших дошкільників засобами поетичних творів українських письменників. Педагогічний дискурс. Вип. 13., 2012. 142 с.
20. Ковчак В. О. Дискурс як чинник суспільного здійснення людини. *Гілея : науковий вісник* 97, 2015. 207 с.
21. Корольов І. Поняття дискурсу в сучасному мовознавстві : визначення, структура, типологія. Вип. 6 (2), 2012. 305 с.
22. Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2011. 283 с.
URL: <https://kpdi.edu.ua/biblioteka/%D0%9E/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0>

- [%BE%D0%B2%D0%B8%20%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%9A%D0%BE%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%AE.%D0%92..pdf](#) (дата звернення: 22.09.2024).
23. Косенко Ю. В. Основи теорії мовленнєвої комунікації. Суми : Сумський державний університет, 2013. 292 с.
  24. Кочубей В. Ю. Особливості вимовного акценту в англійському мовленні українців: фонемний та фонетичний аспекти. Київ, 2006. 284 с.
  25. Крисанова Т. А. Актуалізація негативних емоцій в англійському кінодискурсі: когнітивно-комунікативний і семіотичний аспекти: автореф. дис. докт. філолог. наук. Харків, 2020. 542 с.
  26. Крисанова Т. А. Основні підходи до розуміння поняття «кінодискурс» / *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство*. 2014. 102 с.
  27. Куранова С. І. Основи психолінгвістики. Київ : Академія, 2012. 208 с.
  28. Лепетченко М. В. Логопедія. Дизартрія : навчально-методичний посібник. Дніпро, 2015. 36 с.
  29. Логопедія : підручник. 2-е видання / За ред. М. К. Шеремет. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2013. 672 с.
  30. Лукьянова Т. Г. Основи англо-українського кіноперекладу : навч. посіб. Харків, 2012. 104 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/46592424.pdf> (дата звернення: 11.09.2024).
  31. Маслова Т. Б. Типологія наукового дискурсу в сучасній мовознавчій парадигмі. Вип. 10, 2012. 43 с. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/antame_2013_10_13.pdf (дата звернення: 27.09.2024).
  32. Опалюк О. М. Спілкування в контексті соціалізації особистості / О. М. Опалюк, О. І. Лісовий. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 67 с.

33. Основи соціальної психології : навч. посіб. / Акад. пед. наук України; Ін-т соц. та політ. психол.; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Міленіум, 2008. 496 с.
34. Павленко А. Г. Поняття дискурсу в сучасному мовознавстві. Актуальні питання філології та методики викладання мов. Випуск 3 (15) ч. 1, 2020. 136 с.
35. Паласевич І. Л. Організаційно-педагогічні умови мовленнєвого розвитку дітей середнього дошкільного віку. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. Вип. 35, 2017. 258 с.
36. Пентилюк І. С. Мовна особистість як суб'єкт виховання в основній школі: збірник наук. праць «Педагогічні науки». Херсон, 2013. 262 с. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/3871/3395> (дата звернення: 12.09.2024).
37. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації. Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю. А., 2011. 350 с.
38. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.
39. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля – К., 2006. 711 с.
40. Семенюк О. А. Основи теорії мовної комунікації : навч. посібник / О. А. Семенюк, В. Ю. Парашук. Київ : Академія, 2010. 240 с.
41. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Загальна психологія : підручник. Київ : Каравела, 2009. 464 с.
42. Словник-довідник з української лінгводидактики / за заг. ред. проф. М. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 319 с.
43. Словник-довідник української з лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2003. 150 с.
44. Сорокіна Л. Є. Мовленнєва маніпуляція та інші види мовленнєвого впливу: термінологічне розмежування понять. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Одеса : Гельветика, 2014. Випуск 8. Т. 2. 159 с.

45. Шевченко І. С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен: моногр. Х.: Константа, 2005. 120 с.
46. Шеремет М. К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії). Київ : Слово, 2009. 244 с.
47. Шкіцька І. Ю. Маніпулятивні тактики позитиву: лінгвістичний аспект : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 440 с.
48. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1994. 345 p.
49. Crystal D. Prosodic Systems and Intonation in English. Cambridge: Cambridge University Press, 1969. 298 p.
50. Crystal D. The English tone of voice: Essays In Intonation, Prosody And Paralanguage. London: Edward Arnold, 1975. 224 p.
51. Dash B. B. The Significance of Intonation in Contemporary English: A Critical Analysis, 157 p.
52. Davis J. Phonetics and Phonology. Stuttgart: Ernst Klett Verlag, 2001. 172 p.
53. Fernández E. M., Cairns H. S. The Handbook of Psycholinguistics. First Edition. 2018. 750 p.
54. Grosjean F., Li P. The Psycholinguistics of Bilingualism. Oxford : Wiley-Blackwell, 2013. 248 p.
55. Hirst D. Phonological and acoustic parametres of English intonation. Intonation in discourse. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1986. 55 p.
56. Keller R. Analysing Discourse. An Approach From the Sociology of Knowledge. Forum Qualitative Sozialforschung. Forum: Qualitative Social Research, 2005. 18 p. URL: <https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/19/42> (дата звернення: 24.09.2024).
57. Roel M. Willems. Cognitive Neuroscience of Natural Language Use. Cambridge University Press, 2015. 279 p.
58. Sedivy J. Language in mind : An introduction to psycholinguistics. Sunderland, Massachusetts : Sinauer Associates, 2018. 180 p.

59. Sternberg R. J. Cognitive Psychology. Fort Worth : Wadsworth Publishing, 2002. 624 p.
60. Teun A. van Dijk. Society and Discourse. How Social Contexts Influence Text and Talk. Cambridge University Press: Cambridge, 2009. 10 p.
61. The Handbook of Psycholinguistics. First Edition. Edited by Eva M. Fernández and Helen Smith Cairns, 2018. 750 p.
62. The Psycholinguistics of Bilingualism. Francois Grosjean and Ping Li (eds.) Oxford : Wiley-Blackwell, 2013. 248 p.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

63. Benedict Cumberbatch reads a letter of apology from a father to his children
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yJvczRkQHKO> (дата звернення: 17.10.2024)
64. Benedict Cumberbatch reads a notoriously grumpy Irish playwright's letter of complaint. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-tGwDjwnNN0&t=38s> (дата звернення: 09.10.2024)
65. English Speech. Benedict Cumberbatch: Hollywood Walk of Fame (English Subtitles)
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kUDCygomLyo&t=168s> (дата звернення: 15.10.2024)
66. Eric. Netflix: directed by Abigail Louise Morgan, 2024.
67. "My dearest one" Benedict Cumberbatch reads Chris Barker's letter to Bessie Moore. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4tkm7AlXyZU&list=PLMV1gT8FVjGyTKRPwMZNxCZT9-dvdVA5F&index=7> (дата звернення: 29.09.2024)
68. Sherlock. BBC: directed by Steven Moffat and Mark Gatiss, 2010.